

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ
ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Освітній ступінь *Magіstr*

на тему: „Фінансове управління грошовими потоками Млинівської селищної ради Дубенського району Рівненської області та шляхи його вдосконалення”

Виконала: студентка ІІ курсу, групи Фін – 713

Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
(шифр і назва)

Онищук Іванна Миколаївна

Керівник: Колодій А.В.
(Прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(Прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ
ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА Фінансів, банківської справи та страхування

Освітній ступінь Магістр

Спеціальність 072 „Фінанси, банківська справа та страхування”

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О.В.

(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

« ____ » _____ **2023 року**

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Онищук Іванні Миколаївні

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи : „Фінансове управління грошовими потоками Млинівської селищної ради Дубенського району Рівненської області та шляхи його вдосконалення”

Керівник роботи Колодій Андрій Володимирович, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від “ 17 ” лютого 2023 р. № 33 / к-с

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 21. 12. 2023 р.

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: статистичні дані, аналітичні записки, річні звіти за 2020-2022 рр.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
 - 1.1 Місцеві бюджети у складі бюджетної системи
 - 1.2. Правове забезпечення фінансового управління грошовими потоками територіальних громад
 - 1.3 Механізми та джерела формування бюджетів місцевих фінансів
2. ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ МЛИНІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ
 - 2.1 Організаційно-економічна характеристика Млинівської селищної ради
 - 2.2 Аналіз формування дохідної частини бюджету Млинівської селищної ради
 - 2.3 Оцінка видатків місцевого бюджету Млинівської селищної ради

3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
 - 3.1 Оптимізація структури витрат місцевого бюджету як складової управління грошовими потоками
 - 3.2 Використання інноваційних підходів до управління грошовими потоками територіальної громади
Висновки та пропозиції
Список використаних джерел
5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки
6. Дата видачі завдання “ 23 ” лютого 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі кваліфікаційної роботи. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту. Аналіз існуючого стану об'єкта дослідження.	23.02.2023
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	27.09.2023
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної та прогнозової частини роботи, висновків і пропозицій. Редагування та оформлення кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК).	15.11.2023
4.	Кінцеве оформлення кваліфікаційної роботи (здача кваліфікаційної роботи керівнику; виправлення його зауважень; здача кваліфікаційної роботи на рецензування; кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць).	21.12.2023
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Попередній захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником кваліфікаційної роботи).	12.01.2024

Студент _____

(підпис)

Онищук І.М. _____

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

(підпис)

Колодій А.В. _____

(прізвище та ініціали)

Анотація

Дана робота присвячена вивченню фінансового управління грошовими потоками бюджету Млинівської селищної ради та шляхів його вдосконалення.

У роботі проаналізовано динаміку доходів і видатків місцевого бюджету за останні роки та визначено найбільш актуальні проблеми.

На основі проведеного дослідження запропоновано низку пропозицій щодо вдосконалення управління грошовими потоками Млинівської селищної ради. Ці пропозиції зокрема включають: запровадження механізму соціального інвестування, що дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів та сприятиме покращенню якості життя населення.

Пропозиції розроблені в цій роботі, можуть бути використанні для вдосконалення місцевого бюджетування Млинівської селищної ради та сприятимуть розвитку громади.

Ключові слова: місцевий бюджет, грошові потоки, бюджетування, соціальні інвестиції, інновації.

Annotation

This work is devoted to the study of financial management of cash flows of the budget of the Mlyniv settlement council and ways of its improvement.

The work analyzed the dynamics of local budget revenues and expenditures in recent years and identified the most pressing problems.

On the basis of the conducted research, a number of proposals for improving the management of cash flows of the Mlynivsk settlement council have been proposed. In particular, these proposals include: the introduction of a social investment mechanism, which will increase the efficiency of the use of budget funds and contribute to improving the quality of life of the population.

The proposals developed in this work can be used to improve the local budgeting of the Mlynivsk settlement council and contribute to the development of the community.

Key words: local budget, cash flows, budgeting, social investments, innovations.

УДК 336.74:352.77(477.86)

«Фінансове управління грошовими потоками Млинівської селищної ради Дубенського району Рівненської області та шляхи його вдосконалення». Онищук І.М. Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Дубляни, ЛНУП, 2024, 65 ст. текст. част., 5 табл., 19 рис., 39 літературних джерел.

У кваліфікаційній роботі розкрито характеристику бюджетної системи, її правову основу та механізми формування бюджету. Також, у даній роботі розглядаються теоретичні формування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів.

В роботі виконано аналіз видаткової та дохідної частини місцевого бюджету, досліджено раціональність використання коштів.

На основі даного дослідження було розроблено низку пропозицій щодо вдосконалення формування місцевого бюджету Млинівської селищної ради.

Ключові слова: місцевий бюджет, грошові потоки, бюджетування, соціальні інвестиції, інновації.

ЗМІСТ

Вступ

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	9
1.1. Місцеві бюджети у складі бюджетної системи.....	9
1.2. Правове забезпечення фінансового управління грошовими потоками територіальних громад.....	15
1.3. Механізми та джерела формування бюджетів місцевих фінансів.....	20
2. ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ МЛИНІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ.....	30
2.1. Організаційно-економічна характеристика Млинівської селищної ради..	30
2.2. Аналіз формування дохідної частини бюджету Млинівської селищної ради.....	34
2.3. Оцінка видатків місцевого бюджету Млинівської селищної ради	43
3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	53
3.1. Оптимізація структури витрат місцевого бюджету як складової управління грошовими потоками	53
3.2. Використання інноваційних підходів до управління грошовими потоками територіальної громади	58

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

ВСТУП

Визначну роль у процесі розвитку країни відіграє раціональне формування доходів місцевих бюджетів та ефективне використання коштів. Саме завдяки взаємозв'язку цих складових розвивається інноваційна діяльність фінансового ринку. Система місцевих бюджетів веде повноцінний облік місцевих потреб та безпосередній їх контроль, що здійснюється з боку держави. Тому органи місцевого самоврядування заінтересовані у надходженні доходів до місцевого бюджету та їх ефективного використання, це пов'язано з тим що темпи зростання місцевої економіки та культури безпосередньо пов'язані з організацією заходів з мобілізації ресурсів громади. Це, дасть змогу, успішно виконувати національні бюджетні цілі України.

Серед першочергових ключових завдань підвищення ефективності контролю за місцевими бюджетами є забезпечення належності рівня розвитку місцевих продуктивних сил і соціальних потреб від рівня бюджетних заходів.

Це визначає оптимальну структуру доходів і видатків місцевих бюджетів, частку місцевої економіки у національному ВВП, демографічну ситуацію та інші стратегічні та макроекономічні показники.

Актуальність дослідження даної теми зумовлена тим, що збільшення надходжень до місцевих бюджетів та ощадливе використання ресурсів відображає послідовний і стабільний розвиток національної економіки і це один з головних факторів що сприяють національній конкурентоспроможності країни.

Теоретичні аспекти формування та управління грошовими потоками громади досліджували такі вітчизняні науковці: В. Дем'яненко, М. Коваленко, Т. Мацієвич, А. Кулай, А. Пелехатий та інші. Дослідники розглядали питання місцевих бюджетів у керунку пошуку шляхів забезпечення достатку населення

місцевих громад та пошуку шляхів збагачення громади. З точки зору інвестиційного потенціалу слід відзначити наступних дослідників Ю. Бережна, С. Воскобійник, В. Кравців та П. Жук. Ми погоджуємось з С. Воскобійник, що залучення в громаду інвестиційних ресурсів, як внутрішніх так і зовнішніх, означало б значне покращення економічної ситуації на території, підвищення добробуту жителів громади та посилення конкурентоспроможності з іншими ОТГ. Однак є перелік громад, які з'явилися нещодавно і потребують покращення управління грошовими потоками.

Метою дослідження є визначення теоретичних засад формування дохідної та видаткової частин місцевого бюджету Млинівської селищної ради та виявлення напрямів покращення грошових потоків.

Основні завдання, які нам необхідно вирішити, є такі:

- визначити теоретичні засади доходів і видатків місцевих бюджетів, частини місцевого бюджету, зокрема особливості доходів і видатків у бюджетній системі, визначити їх правову основу та механізми формування;
- виконати оцінку доходів і витрат Млинівської селищної ради;
- порекомендувати шляхи вдосконалення механізмів фінансової достатності місцевих бюджетів та їх потенціалу для залучення інвестицій з метою покращення розвитку територіальної громади.

Об'єктом дослідження є місцевий бюджет Млинівської селищної ради.

Предметом дослідження є вплив процесу децентралізації на зміни в економічному середовищі місцевої громади.

При виконанні кваліфікаційної роботи мною було використано такі *методи дослідження*: аналіз (при вивченні нормативно-правових актів, норм та законодавства; порівняння та зіставлення (при визначенні структури даних та темпів зростання), системний аналіз (при визначенні факторів що впливають на формування доходів), порівняння (порівняння запланованих та фактичних

витрат за весь досліджуваний період.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- запропоновано шляхи оптимізації структури видатків місцевих бюджетів, зокрема:

- рекомендовано запровадити компонент партисипативного бюджетування, завдяки залученню громадян до процесу формування місцевого бюджету шляхом голосування за пріоритети розвитку громади;

- рекомендується впровадження інноваційних підходів до формування місцевого бюджету, таких як електронне бюджетування, співфінансування, соціальні інвестиції.

Результати дослідження магістерської роботи можуть використовуватись керівними органами управління Млинівської селищної ради для покращення управління грошовими потоками громади.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1 Місцеві бюджети у складі бюджетної системи

Управління грошовими потоками, або фінансовий менеджмент, відіграє вирішальну роль в ефективному функціонуванні бюджетних установ серед яких не лише суб'єкти господарювання, а й місцеві громади. Тому актуально в даному питанні розглянути роль місцевих бюджетів.

Серед позитивних аспектів процесу державотворення Україні було створення власної бюджетної системи, на ранніх етапах та її подальше реформування і вдосконалення.

Бюджетна система України – це об'єднання двох бюджетів: державного бюджету та місцевих бюджетів, які чітко визначені законодавством. Бюджетна система держави регулюється Законом України «Про Державний бюджет України», Бюджетним Кодексом України. Важливість цього документа полягає в тому, що він кодифікує всі аспекти управління фінансовими потоками, які визначені Конституцією України.

Конституція України встановлює основні принципи формування місцевих бюджетів :

- автономія місцевого самоврядування – органи місцевого самоврядування повинні затверджувати і формувати власні бюджети та керувати бюджетними коштами;

- цілі використання бюджетних коштів – бюджетні кошти мають мати лише цільове призначення, також кошти повинні використовуватись для задоволення першочергових потреб мешканців відповідних територіальних

громад.

Основні положення Бюджетного кодексу прописані в Законі України «Про державний бюджет України» (рис. 1.1).

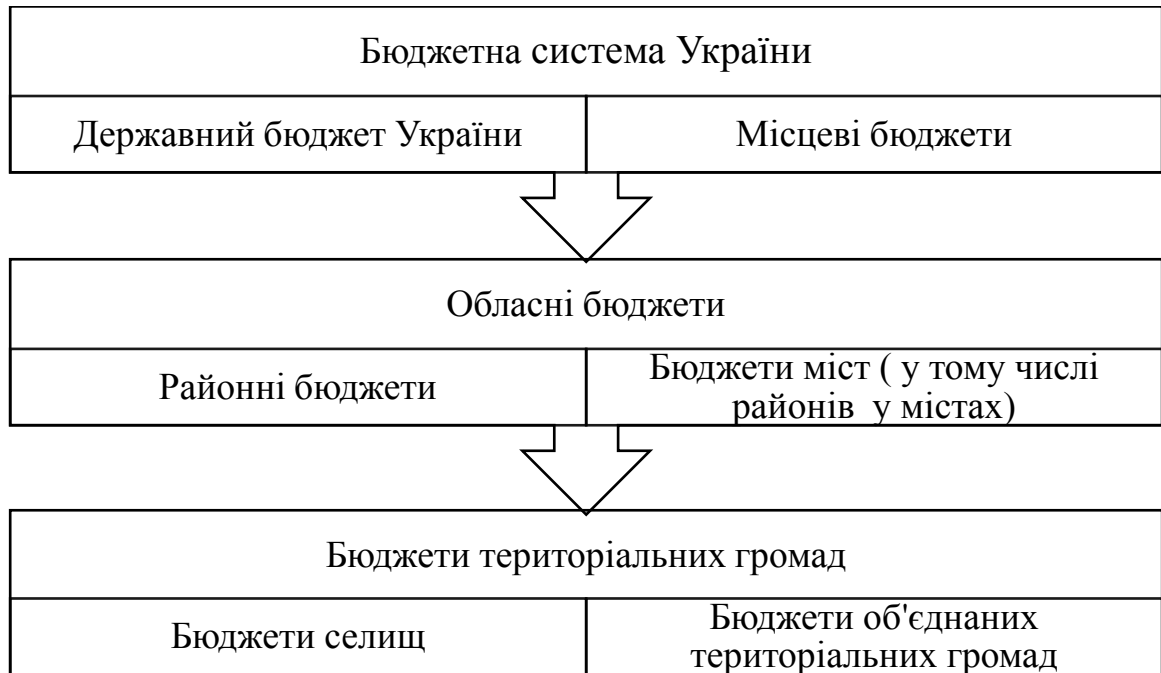

Рисунок 1.1 – Склад бюджетної системи України

Оскільки бюджетна система України формується з кількох бюджетів, встановлюються єдині правила їх планування та виконання. Доцільно зупинитися на принципі самостійності. Відповідно з цим принципом державний бюджет та місцеві бюджети України є незалежними. Це дає змогу здійснювати самостійне бюджетне планування, та незалежне управління бюджетними коштами.

Аналізуючи останні спостереження, основна частка місцевих бюджетів припадає на міські (38,3 %) та районні (38,3 %), бюджети Автономної Республіки Крим та бюджети обласного значення. Селищні та сільські бюджети становлять найменшу валову частку в структурі (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Структура доходів місцевих бюджетів (в розрізі видів місцевих бюджетів) [7]

Така фрагментація частково пов'язана з відмінностями у завданнях різних органів місцевого самоврядування.

Безперечно, головною метою розвитку ефективного місцевого самоврядування є цільові місцеві бюджети. Децентралізація більшою мірою враховує потреби споживачів, тоді як централізований підхід знижує вартість послуг. Доцільно згадати інші переваги децентралізації бюджетного контролю.

Основне завдання уряду дати можливість вирішувати власні проблеми та керувати якістю публічних послуг. Очікується що децентралізація зробить діяльність більш гнучкою та ефективною. Вважається також що вона стимулюватиме конкуренцію між постачальниками послуг і підвищить громадську та соціальну відповідальність [15].

Доцільно розглянути основні складові децентралізації (рис. 1.3).

Крім того, місцева влада забезпечує колективні потреби населення громадян, задовольняє їх колективні потреби за рахунок місцевого бюджету.

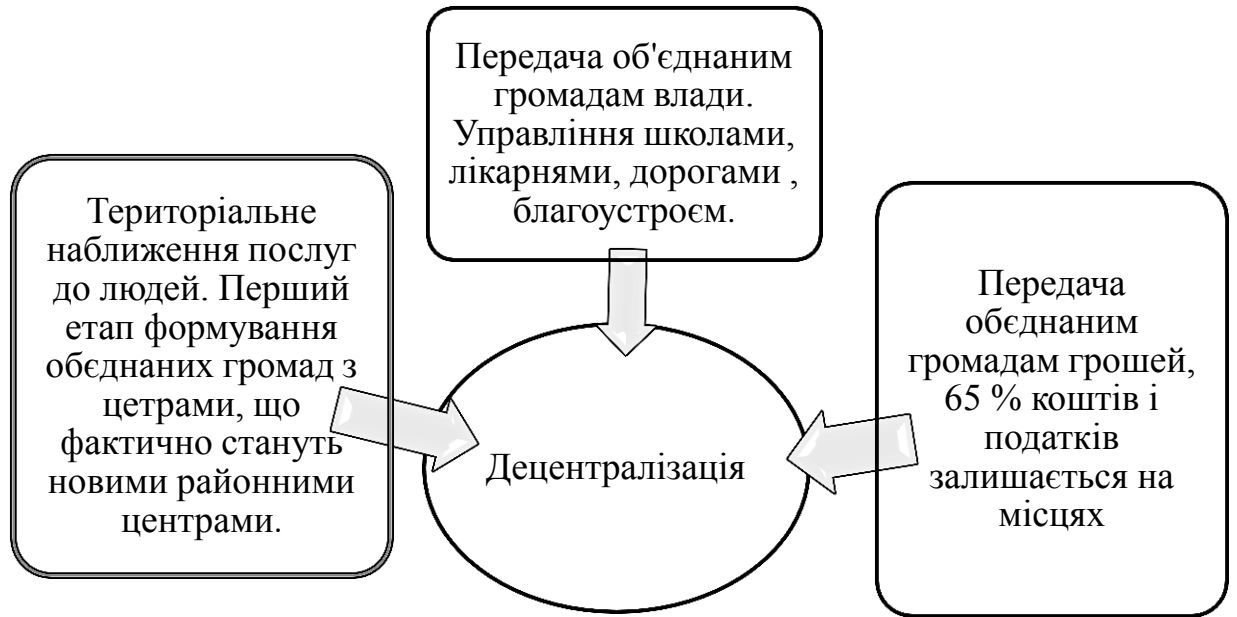

Рисунок 1.3 – Складові реформи децентралізації місцевих бюджетів

Привілей надання послуг за рахунок коштів місцевих бюджетів означає, що регіони конкурують між собою у наданні низки суспільних благ своїм мешканцям.

Зусилля, спрямовані на покращення умов життя в кожному регіоні призводить до покращення економічних та соціальних умов для країни в цілому. Уподобання людей проявляються у виборі місця проживання. Американський фінансист Чарльз Тібо довів, що громадяни переїжджають туди, де місцеві послуги найближчі до їх пріоритетів. Пояснення цього явища, відомого як «голосування ногами», увійшло у державні фінанси під назвою теорема Тібо. Теорема має своїх противників які наводять вагомні аргументи, до таких аргументів належить існування великих міграційних втрат, наявність неекономічних чинників які заважають людям змінювати місце проживання [21, С. 53-54].

У ситуаціях, коли певні види публічних послуг надаються великою кількістю місцевих органів влади, потреби населення можна задовільнити у

спосіб, відмінний від монополістичної державної системи. У цьому випадку конкуренція між автономними органами створює нові види суспільних благ і більш досконалі методи виробництва.

Доцільно зазначити ризики та наслідки фіскальної децентралізації (рис. 1.4).

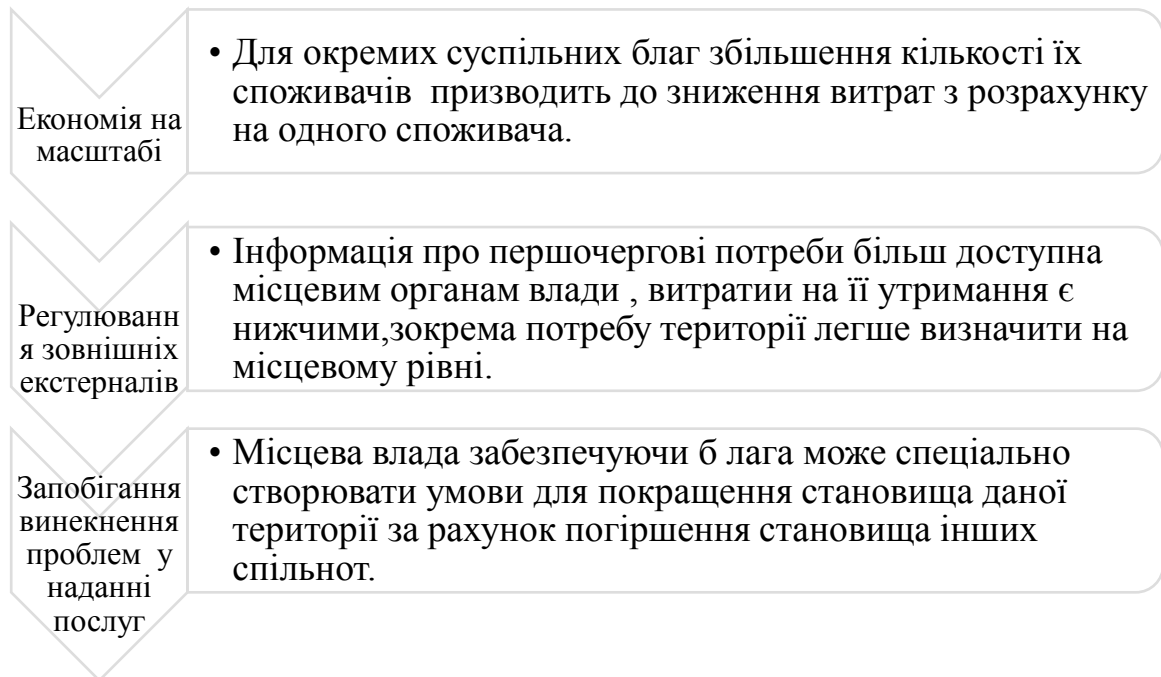

Рисунок 1.4 – Чинники, що знижують ефективність місцевих бюджетів

Вартість послуг на одного споживача зменшуються, оскільки певні послуги надаються більшій кількості споживачів. Однак така економія витрат спостерігається лише до певного моменту, і як тільки досягається певний критичний рівень, собівартість одиниці послуг зростає.

Надання окремих видів послуг більшій кількості споживачів призводить до зниження вартості цієї послуги на одного споживача. Однак таке зниження витрат спостерігається до певного моменту – при досягненні критичного рівня вартість однієї одиниці послуги зростає. Для ефективного використання бюджетних коштів цей вид витрачання коштів має здійснюватися

централізовано, що дозволяє економити ресурси [31].

Коли послуги надаються мешканцям за рахунок місцевого бюджету, пільги можуть отримувати мешканці прилеглих територій. Це означає збільшення обсягу послуг, відповідно, збільшення витрат. Таким чином, порушуються основні умови функціонування місцевих публічних фінансів. Це пов'язано з тим, що бюджет наповнюється за рахунок податків, які сплачуються в певному регіоні, в той час як видатки поширюються і на прилеглі території. Ступінь децентралізації слід зменшити, щоб уникнути дисбалансу в місцевих державних фінансах.

Люди, які мешкають на територіях з достатніми податковими надходженнями отримують ширший спектр послуг.

Однак, також є послуги, які фінансуються державою і є однаково доступними для мешканців усіх регіонів. До таких послуг належить освіта, охорона здоров'я, культура.

Тут діє принцип субординації, який регулює справедливий розподіл коштів на соціально важливі потреби мешканців громади.

Також доцільно дослідити функції місцевого бюджету:

– фінансово-економічна функція місцевого бюджету є основою для реалізації інших функцій місцевого бюджету. Без належного фінансового забезпечення органи місцевого самоврядування не можуть ефективно виконувати свої функції, задовільнити потреби населення та розвитку своєї території.

Нижче наведемо приклади реалізації фіскальної та економічної функцій місцевих бюджетів:

– місцеві бюджети фінансують заклади освіти, культури, спорту та соціального захисту, забезпечують надання цих послуг населенню та сприяють покращенню рівня життя населення;

Таким чином, фінансово-економічна функція місцевого бюджету є

гарантією соціально-економічного розвитку громади. Завдяки місцевому бюджету місцеві органи влади можуть вжити заходи задля стимулювання економічного розвитку регіону, створення нових робочих місць, та підвищення рівня життя населення;

– координаційна функція місцевого бюджету здійснюється шляхом фінансування заходів, які сприяють розвитку малого і середнього бізнесу.

Реалізуючи стимулюючу функцію місцевого бюджету, місцева влада може стимулювати місцевий економічний розвиток покращувати соціальну сферу шляхом створення сприятливих умов для розвитку бізнесу.

1.2. Правове забезпечення фінансового управління грошовими потоками територіальних громад

Функції місцевих публічних фінансів в основному регулюються існуючою законодавчою базою.

Таким чином, управління фінансами органів місцевого самоврядування здійснюється відповідно до нормативно-правових актів, затверджених центральними органами виконавчої влади, відповідно до законодавства.

Перш за все, важливу роль у правовому регулюванні діяльності відіграють Конституція України, Бюджетний та Податковий кодекси, Закон України України «Про місцеве самоврядування».

У 1996 році була прийнята Конституція України яка закріпила сенс існування місцевого самоврядування. Зокрема, стаття 142 роз'яснює що фінансовою основою являється рухоме та нерухоме майно, земля, доходи місцевих бюджетів, природні ресурси. У законі відображаються найважливіші фінансові принципи функціонування місцевого самоврядування.

Зокрема, Конституція Україна сприяла територіальним громадам щодо об'єднання Спільних об'єктів комунальної власності, а також коштів бюджетів для імплементації спільних проектів, або для утримання комунальних господарств. Надзвичайно важливим є те, що держава в свою чергу фінансово підтримує органи місцевого самоврядування, також бере активну участь в напрямку формування доходів місцевих бюджетів. Зокрема внесена інформація, що витрати органів територіальних громад, які в свою чергу утворюється через рішення державної влади, компенсується державою.

Крім того, вся інформація про рух грошових коштів територіальних громад розміщена в 3-му розділі Бюджетного кодексу України, в якому чітко визначено надходження і витрати місцевих бюджетів, а також їх звітність. Особливу увагу в Кодексі, а саме в 4-му розділі, приділено міжбюджетним відносинам.

Одним з основних напрямів подальшого вдосконалення нормативно-правової бази управління грошовими потоками є приведення її у відповідність до вимог швидкозмінної ринкової економіки, усунення двозначностей у деяких законах, а також забезпечення чіткості та простоти їх розуміння.

Процес управління грошовими потоками місцевих бюджетів базується на певних принципах:

- достовірність інформації (своєчасне та якісне надання інформацій баз даних);

- збалансованість (оптимізація за видами, обсягами та характеристиками грошових потоків з метою підпорядкування грошових потоків.

Конституція України визначає бюджетну систему України наступним чином – бюджетна система України ґрунтується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного блага між громадянами і територіальними громадами.

Закон України «Про державний бюджет» визначає видатки держави на загальносуспільні потреби, обсяги та цільові показники.

Держава бере безпосередню участь у формуванні місцевого бюджету та у фінансовій підтримці органів місцевого самоврядування. Видатки органів місцевого самоврядування здійснюються за рішенням органів державної влади.

Доцільно розглянути таблицю нормативно-правових актів які регламентують діяльність органів місцевого самоврядування.

Таблиця 1.1 – Основні нормативно-правові акти, що регламентують управління грошовими потоками громад

Видавник	Нормативно-правовий документ	Дата та номер реєстрації
Верховна рада України	Бюджетний кодекс України	8 липня 2010р., № 2456
	Податковий кодекс України	2 грудня 2010 р., № 2755
	ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні»	21 травня 1997р., № 280/97
	ЗУ «Про засади державної регіональної політики України»	5 липня 2015р., № 156
Кабінет Міністрів України	Постанова КМ «Про порядок складання , затвердження та розгляду на основі до виконання кошторисів»	28 лютого 2002 р., № 228
	Постанова КМ «Про затвердження відкриття тимчасово-касових розривів місцевих бюджетів	29 грудня 2010 р., № 1204
	Постанова КМ «Про затвердження порядку розміщення тимчасово-вільних коштів місцевих бюджетів на рахунках в банках	12 січня 2011р., № 6
	Розпорядження Кабінету Міністрів « Про схвалення концепції застосування програмно-цільового методу «	14 вересня 2002 р., № 538 р.
Міністерство фінансів України	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження інструкцій з підготовки бюджетних запитів	6 червня 2012 р., № 687

Особливості правовідносин щодо справляння обов'язкових платежів можна визначити у Податковому кодексі України. У статті 10 «Місцеві податки» розміщено перелік місцевих податків і зборів, а також особливі повноваження територіальних громад щодо їх встановлення.

Вагомий вплив в напрямку фінансовим управління грошовими потоками відіграє порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Розглянемо основні положення статуту Млинівської селищної ради (рис. 1.5).

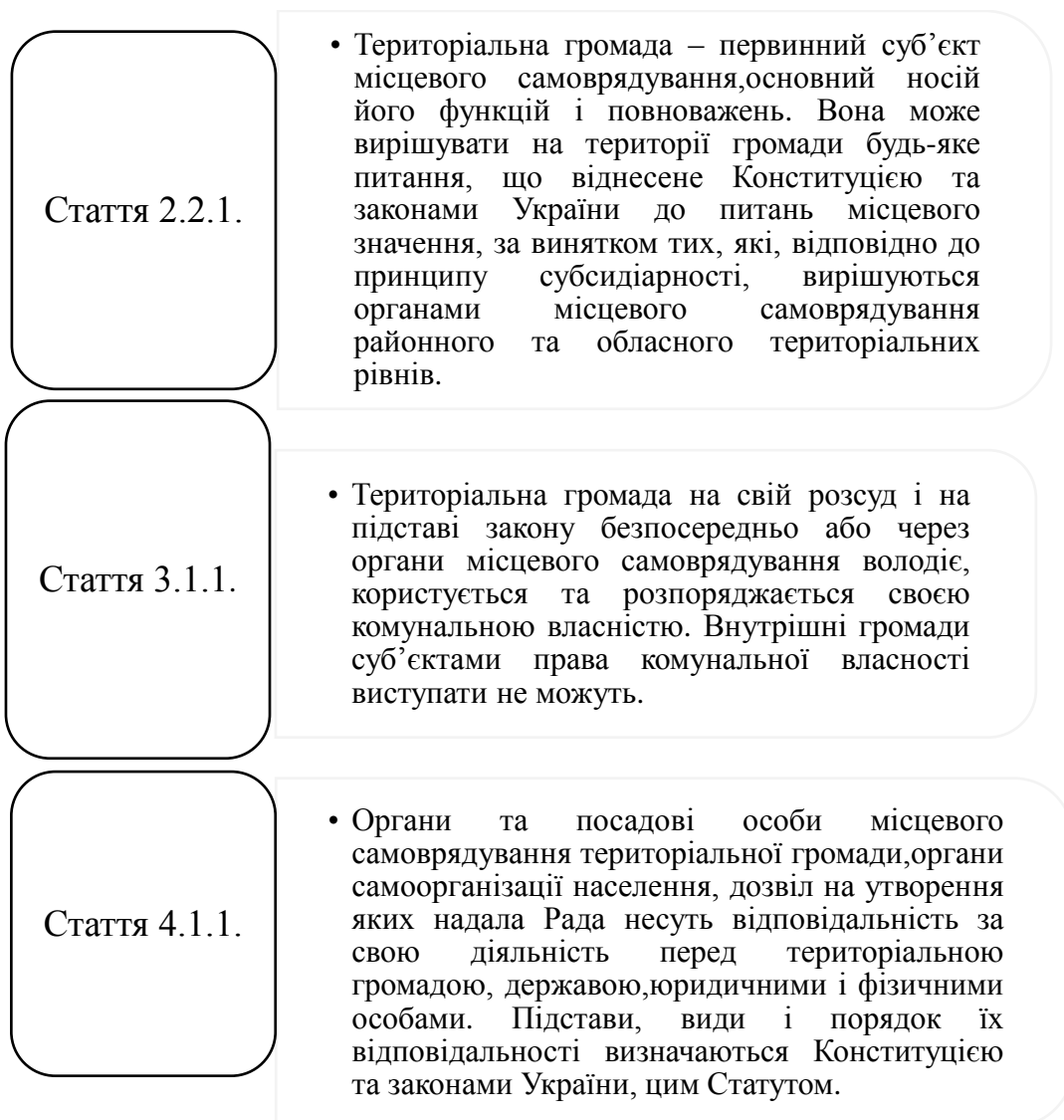

Рисунок 1.5 – Основні положення Статуту щодо планування видатків Млинівської селищної ради

Рисунок 1.5 показує, що формальні вимоги до чинного регуляторного законодавства щодо формування та використання фондів, виконуються.

Органи місцевого самоврядування мають повноваження у сфері управління коштами територіальних громад, які реалізуються насамперед через прийняття рішень про затвердження місцевих бюджетів.

Порядок прийняття рішення зображено на рис. 1.6.

Рисунок 1.6 – Структура рішення про місцевий бюджет

Отже, нормативно-правове забезпечення системи управління місцевими фінансами представлено нормативно-правовими актами центральних органів влади та документами автономного уряду.

Слід зазначити, що нормативно-правова система не може виконати всі завдання для ефективного управління. Основними причинами цього було те, що масштаби процесу спочатку були дуже широкими, а місцеві процеси управління фінансами – складними.

Ще одним фактором, що ускладнює правове регулювання управлінської діяльності, є посилені динаміка внутрішніх економічних коливань та суспільні

відносини в країні. В цьому контексті якість управління місцевими фінансами в громаді значною мірою залежить від того, наскільки добре воно структуроване в чинному законодавстві, а також від мотивації управлінців до прийняття ефективних та справедливих рішень.

1.3 Механізми та джерела формування бюджетів місцевих фінансів

Місцеві бюджети не тільки мають значний вплив на соціально-економічні процеси на адміністративно-територіальному рівні, а й вказують, як вирішувати загальнодержавні проблеми на регіональному рівні та впливають на якість життя громадян.

На основі пріоритетів та стратегічних цілей національного розвитку формуються та використовуються фінансові ресурси місцевими органами влади. Серйозна проблема недостатності та незабезпеченості місцевих органів влади фінансовими ресурсами сьогодні є загальнонаціональною проблемою.

Бюджетний кодекс поділяє доходи в Україні на дві категорії: ті, що визначаються в бюджетах місцевої влади та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, і ті, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Місцеві бюджети є важливою складовою бюджетної системи України і відіграють важливу роль у її формуванні.

Місцевий бюджет складається з двох частин:

- загальний фонд – це фонд для фінансування всіх видатків місцевого бюджету окрім спеціального фонду;
- спеціальний фонд – це фонд для фінансування конкретних видатків, що мають цільове призначення.

Загальний фонд місцевого бюджету складається з надходжень та витрат що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності органу місцевого самоврядування.

Доходи загального фонду місцевого бюджету формуються з таких джерел:

1. податків та платежів що зараховуються до місцевого бюджету. основними податками що формують загальний фонд є податок на доходи фізичних осіб, податок на нерухоме майно, плата за землю, акцизний податок (окрім плати податку з пального);
2. доходи від володіння, користування та розпорядження майном, що є власністю територіальної громади;
3. доходи від приватної власності на майно територіальних громад;
4. доходи від місцевих зборів;
5. інші надходження.

Бюджетний кодекс України поділяє доходи бюджетів місцевого самоврядування на три категорії (рис. 1.7) [26].

Рисунок 1.7 – Фінансові ресурси місцевого самоврядування

Доцільно розглянути основні податкові та неподаткові надходження до

місцевого бюджету.

Єдиний податок це податок, який сплачують фізичні-особи підприємці зобов'язані сплатити податку на прибуток. Ставка податку залежить від групи платників податку. У Млинівській громаді ставка єдиного податку становить 2% від прожиткового мінімуму для першої та другої групи.

Щодо надходжень до загального фонду податку на прибуток, то його частка становить 7 % від загальної суми надходжень.

Земельний податок – це податок який сплачують власники землі. Ставка земельного податку залежить від типу землі, місця розташування, та грошової оцінки.

Туристичний збір – це податок, який сплачують туристи під час перебування в Україні.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, це податок, який сплачують власники нерухомого майна. Ставка податку залежить від площі нерухомого майна. Таким чином, у Млинівській громаді податок на нерухоме майно за 2022 рік склав 7 % від загальної частки надходжень.

Для забезпечення фінансової незалежності у виконанні функцій місцевих бюджетів рекомендується зосередитися на власних джерелах доходів (рис.1.8).

Новий бюджетний регламент для досягнення фінансової незалежності місцевих бюджетів пропонує ряд заходів. Безпосередньо, ці заходи включають передачу додаткових джерел доходів та тарифікацію окремих витрат. Місцеві органи влади зацікавлені в додаткових дотаціях для збільшення бюджетних надходжень.

Сьогодні існують серйозні проблеми розвитку формування дохідної бази місцевих бюджетів, нестачею фінансових ресурсів для місцевих органів влади та нестабільністю джерел надходжень.

Для того, щоб місцеві фінанси були фінансово незалежні, необхідно

вжити низку заходів для забезпечення поступового переходу до фіскальної децентралізації.

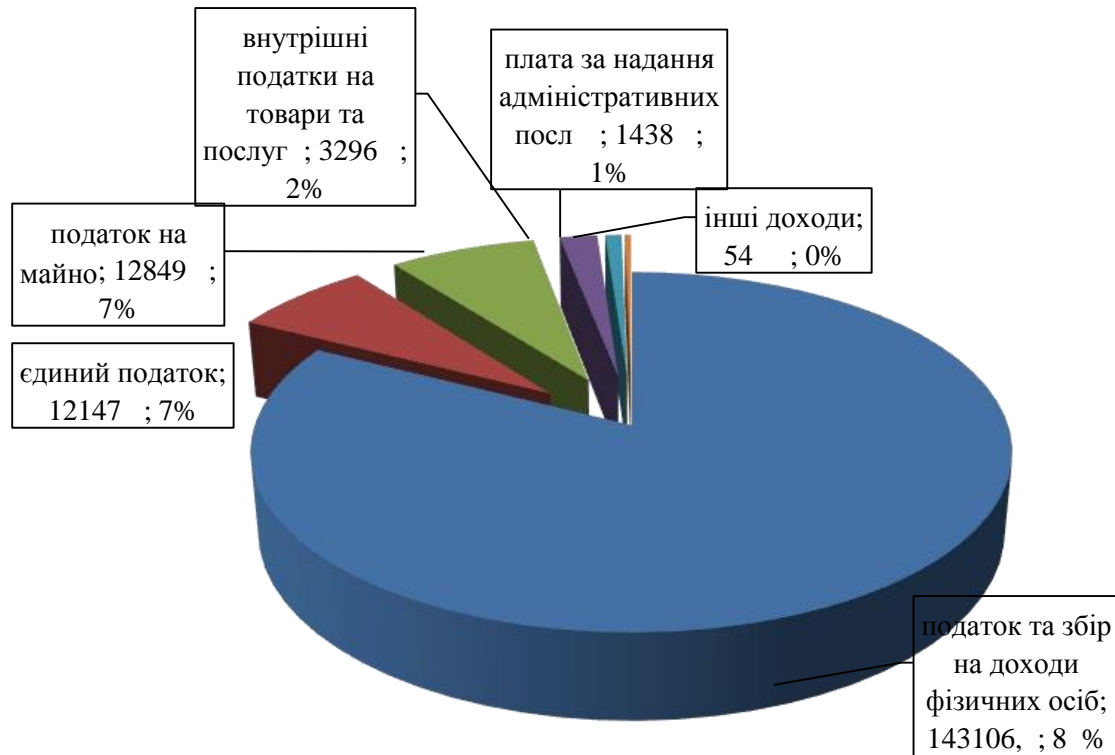

Рисунок 1.8 – Схема структури доходів загального фонду Млинівської територіальної громади за 2022 рік

На національному рівні поки що мають фінансуватися лише видатки на задоволення загальнодержавних потреб, а фінансові питання на місцевому рівні мають вирішуватися за рахунок бюджетів місцевого самоврядування [17].

Однак, поки триває процес удосконалення та розподілу повноважень між центральними та місцевими органами влади, розподіл джерел бюджетних надходжень має бути спрямований на сприяння збільшення надходжень до бюджету та посилення відповідальності місцевих органів влади за використання та наповнення їхніх бюджетів.

На особливу увагу заслуговує детальне вивчення факторів впливу фінансів місцевого самоврядування на економічну та соціальну сферу держави. Значна частка валового внутрішнього продукту мобілізується у фіскальній системі місцевого самоврядування. Саме через муніципалітети відбувається розподіл цієї частки ВВП. Отже, фінанси місцевого самоврядування є інструментом координації соціально-економічного розвитку держави [12].

Як свідчить досвід інших країн, чим більш відсталим є регіон, тим більше влада пропонує значних податкових стимулів для подолання диспропорцій.

Таким чином, згідно з національним законодавством, вплив фінансів органів місцевого самоврядування на економічне зростання зумовлений значними видатками та їхньою діяльністю на ринках кредитного капіталу, нерухомості та землі [17].

Водночас, збільшення виділення коштів на регіональний економічний розвиток має позитивно вплинути на економічний розвиток держави, що, в першу чергу, має сприяти наповненню бюджетів усіх рівнів. Це вимагає розширення спектру джерел доходів для місцевих домогосподарств, зокрема через розподіл національного та місцевого доходу, включаючи податок на прибуток підприємств.

Удосконалення місцевих та регіональних податкових систем повинно ґрунтуватися на загальноприйнятому у світі підході до оподаткування.

Проблема покращення дохідної бази міських бюджетів за рахунок муніципальних ресурсів є надзвичайно важливою. Її вирішення сприятиме реалізації інтересів місцевої влади на економічному розвитку на засадах самостійності та ефективності, а також дозволить забезпечити необхідну відповідальність і підзвітність місцевої влади перед громадянами.

У вітчизняному контексті податки сплачуються переважно з доходів суб'єктів господарювання. Позичковий капітал також є важливим джерелом

фінансування громад.

Окрім того, дослідження закордонного досвіду показало, що ще одним джерелом доходів є податок на майно, порядок сплати якого визначено положеннями Податкового кодексу України. Оподаткування нерухомості є дуже важливим для сучасної української економіки, оскільки воно сприяє кращій оцінці майна компаній та перерозподілу коштів від менш ефективних власників до більш ефективних.

Податки на нерухомість гарантують домогосподарствам стабільний дохід. Окрім того, податки на нерухомість використовуються для фінансування державних послуг у певних сферах і сприяють збільшенню ринкової вартості нерухомості. В результаті створюється синергія між сумою сплаченого податку та сумою отриманої винагороди.

На сьогодні очевидним є відсутність інформаційно-довідкових систем, необхідних для характеристики оподаткованого майна, а також високий рівень інфляції. Однак на сьогодні найбільш перспективним об'єктом для розвитку муніципального господарства є нерухомість. [27]

Як відомо, податок на майно сплачується на основі економічного стану майна, а не розміру доходу, і сплачується у грошовій формі, що може створювати складнощі для платників податків які мають значні активи, але не мають достатніх доходів (пенсіонери та інші особи з фіксованими доходами).

Тому для захисту певних соціальних груп від надмірного податкового навантаження слід передбачити податкові пільги.

Цей податок успішно використовується в багатьох країнах світу і є важливим джерелом доходу місцевих бюджетів. У Нідерландах податки на нерухомість становлять 95 %, у Канаді – 81 %, у Франції – 52 %, у США – 1070%. За даними Світового банку, податки на нерухомість в успішних країнах становлять 40-80 виплат місцевим домогосподарствам [12].

В інших країнах найважливішими доходами цільових бюджетів є надходження від продажу муніципального майна, надходження від продажу землі, та власні надходження бюджетних установ. Однак із джерелом доходів міських бюджетів є комунальне майно, яке наразі використовується неефективно. Це зумовлює необхідність приватизації, продажу або передачі в оренду об'єктів ОСББ [12].

Стратегічним інструментом економічного розвитку в країні є збільшення доходів бюджетів шляхом створення сприятливих умов для розвитку.

Сьогодні в Україні сфери фінансування муніципальні позики є здебільшого нерозвинені. Невеликі місцеві органи влади не мають доступу до таких кредитів. Тому зрозуміло, що Бюджетний кодекс України обмежує права представницьких органів. Нинішня система місцевих бюджетів спирається переважно на податки, місцеві дотації, не відповідає стандартам достатності економічного спрямування визначеним у міжнародній практиці.

Дослідники вважають, що муніципальні облігації, випущені місцевими органами влади, можуть бути засобом вирішення місцевих соціальних проблем та залучення коштів для необхідних інвестицій.

Вважаємо, що вдосконалення законодавчої бази дало можливість місцевим органам влади використовувати цінні папери як першочерговий інструмент для інвестиційної політики та розвитку соціальної сфери конкретного регіону. Згідно з Бюджетним кодексом України залучені кредитні кошти можуть бути використані лише на бюджет розвитку, передусім на розвиток соціальної та виробничої інфраструктури регіону, а позики – на поточні видатки, погашення основної суми боргу.

Для того, щоб стимулювати місцеві органи влади оновлювати свої бюджети та здійснювати активну інвестиційну діяльність на місцевому рівні, потрібно переглянути відповідні статті закону, що регулюють принципи

ухвалення та виконання місцевих бюджетів.

З метою вивільнення коштів з бюджетів місцевого самоврядування на надання житлово-комунальних субсидій, органи місцевого самоврядування можуть використовувати державні контракти на надання публічних послуг з умовами капітальних інвестицій. При цьому органам місцевого самоврядування може бути передано встановлювати та стягувати плату за послуги. Цей тип контракту вимагає довгострокових договорів (тривалістю до 35 років), чіткого регулювання послуг з умовами капітальних інвестицій. При цьому органи місцевого самоврядування можуть використовувати державні контакти на надання публічних послуг з умовами капітальних інвестицій.

Кошти можуть бути спрямовані на створення міжрегіонального фонду фінансового вирівнювання та контролю за місцевими бюджетами. У вищесказаному, поточний бюджет може бути структурований наступним чином (рис. 1.9).

Такий розподіл пов'язаний з тим, що поточні видатки потребують негайного, тимчасового фінансування, яке неможливо забезпечити без стабільних джерел надходжень. До таких джерел надходжень відносять вилучення готівки, податок на доходи фізичних осіб, неоподатковані доходи податок на майно, дотації, субсидії та субвенції [12].

Слід зазначити, що реформа системи місцевих бюджетів має базуватися виключно на заходах, які заохочують органи місцевого самоврядування до формування пропорцій державного та місцевих бюджетів.

У міжнародній практиці існує три основні методи, на яких базується бюджетування: «нульове бюджетування», «базове бюджетування», «програмно-цільове бюджетування». При нульовому бюджетуванні статті витрат плануються переважно на один рік, незалежно від минулого досвіду.

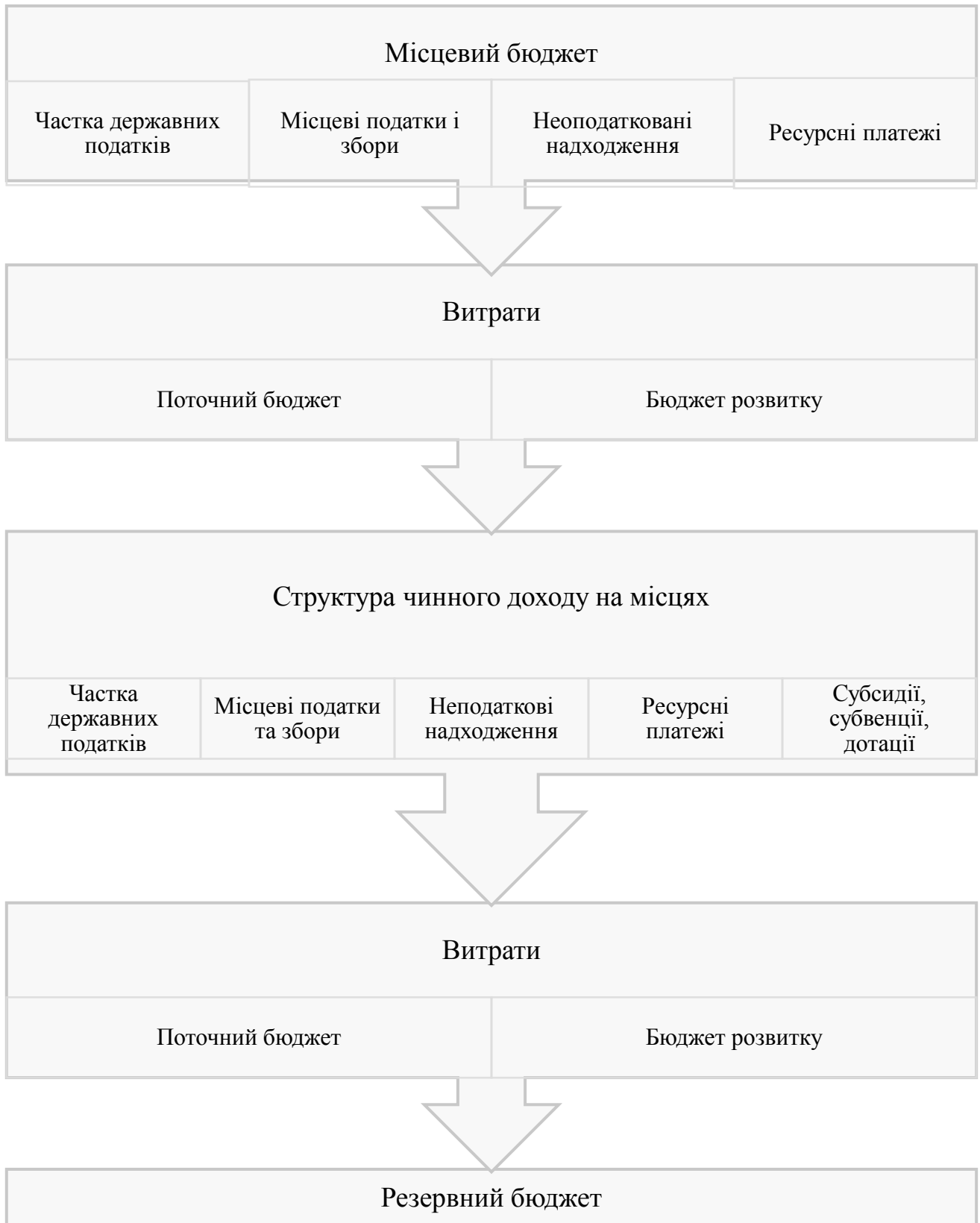

Рисунок 1.9 – Структура змодельованого бюджету місцевого рівня

Програмно-цільове бюджетування базується на розподілі видатків за програмами і оцінюється лише належне виконання програм.

У випадку програмно-цільового методу бюджетні кошти розділяються між програмами, але основна увага приділяється раціональному використанню коштів та посиленню відповідальності виконавців програм. У разі, якщо за бюджетною програмою передбачається реалізація інвестиційних проектів, розрахованих на декілька років, виконавчий орган місцевої влади у проекті рішення повинен передбачити заходи щодо фінансування на наступний бюджетний період.

Одним з найважливіших елементів програмно-цільового методу є ефективна реалізація бюджетної програми. Це підтверджується тим, що саме мета запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі полягає у встановленні прямого зв'язку між виділенням бюджетних асигнувань та результати їх використання [33].

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ МЛИНІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика Млинівської селищної ради

Згідно проведеної децентралізації, 18 грудня 2016 року було створено Млинівську територіальну громаду з адміністративним центром – смт. Млинів, Дубенського району Рівненської області. Дана структура, включила в себе 12 старостинських округів.

На території громади розташований 41 населений пункт, загальна площа земель у межах цих населених пунктів становить 6 867,68 га.

Структура земельного фонду Млинівської селищної ради 2022 року складала: загальна площа – 40066,0 га, в т. ч.: землі сільськогосподарського призначення.

На території громади провадять свою діяльність як юридичні, так і фізичні особи, 63 та 247 одиниць відповідно. Найбільш затребуваним та економічно розвинутим являється сільське господарство.

На території Млинівської селищної територіальної громади розміщені та працюють найбільші об'єкти мережевої торгівлі, як-от: магазин «Економ» – 1350 кв. м, маркет «Наш край» – 500 кв. м, торговий дім – 800 кв. м, магазин «Шара» – 500 кв. м, магазин с. Довгошиї – 482 кв. м, склад-магазин с. Посників – 575 кв. м, також у 2022 році відкрився новий маркет «ПС», торгівельна площа якого становить 599 кв. м.

На рисунку 2.1 зобразимо структуру земельного фонду громади.

Як бачимо левову частку займають землі сільськогосподарського призначення, а саме 32902,8, га, також велику частину займають землі

лісогосподарського призначення 4890,5 га та найменшу частку займають забудовані землі та землі водного фонду.

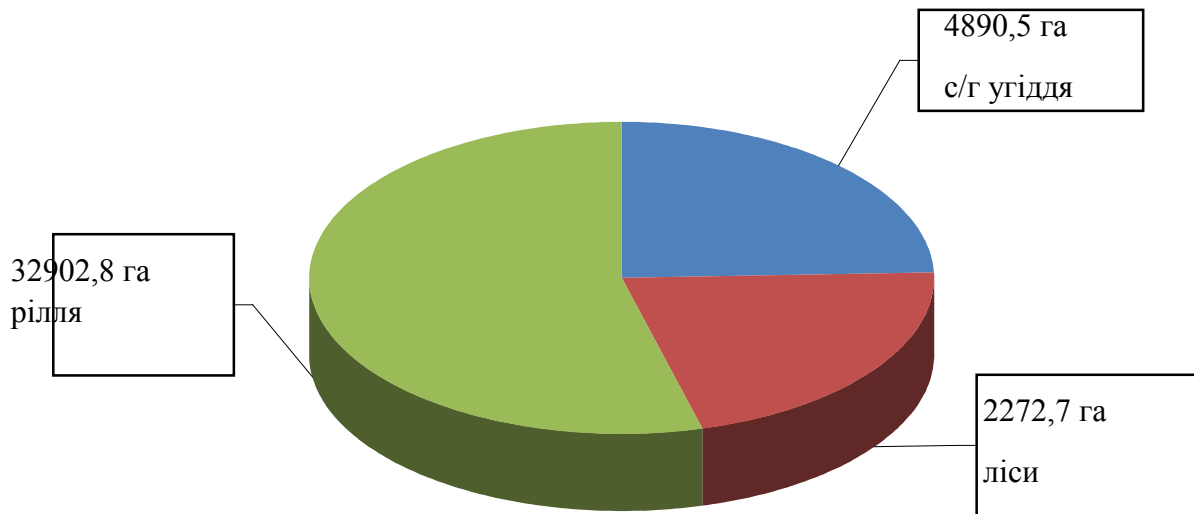

Рисунок 2.1 – Структура земельного фонду Млинівської територіальної громади

Проекти землеустрою щодо встановлення та зміни меж населених пунктів не виготовлялись, а також розроблення проектів землеустрою щодо впорядкування територій для містобудівних територій не проводилось.

Фізичні особи, які мають у власності земельні ділянки, якими вони користувалися на протязі звітного року, до бюджету громади у 2022 році сплатили 2703,8 тис. грн, відповідно, орендної плати надійшло – 1439,58 тис. грн.

Громада характеризується високим рівнем освоєння земель, придатних для сільськогосподарського виробництва.

За результатами господарської діяльності агроформувань до бюджету громади надійшло сплат:

- земельного податку – 1827,23 тис. грн;
- орендної плати – 4210,71 тис. грн.

Повномасштабна війна проти України у 2022 році спричинила негативні тенденції у розвитку промисловості через низку дестабілізаційних факторів.

Труднощі із логістикою, падіння попиту на продукцію, скорочення замовлень через військові дії, несприятлива цінова кон'юнктура на зовнішніх ринках, наявність складнощів з постачанням сировини, висока собівартість виробництва, зростання цін на вантажні перевезення та високі ціни на енергоносії, значні курсові коливання – всі ці фактори негативно впливають на можливість здійснення виробничої діяльності підприємствами-виробниками промислового комплексу громади.

Незважаючи на всі труднощі Млинівська територіальна громада докладає максимальних зусиль для підтримки військових та допомагає внутрішньо-переміщеним особам, сприяє соціальному розвитку населення громади. На території громади функціонує «Центр з надання соціальних послуг». Розглянемо паспорт Млинівської селищної ради (табл. 2.1) [1].

Таблиця 2.1 – Паспорт Млинівської селищної ради (станом на 01 січня 2023 р.)

№ п/п	Найменування показника	Значення показника
1.	Чисельність населення станом на 1 січня 2023 р., осіб:	19722
2.	в тому числі: кількість жінок	8082
3.	кількість чоловіків	11640
4.	Площа території спроможної територіальної громади, м ²	40066
5.	Кількість населених пунктів, що входять до складу спроможної територіальної громади	41
6.	Кількість закладів освіти	10
7.	Дошкільних навчальних закладів	8
8.	Закладів позашкільної освіти	7
9.	Лікарень	2
10.	Кількість амбулаторій	16

Аналізуючи таблицю, можна зробити висновок, що Млинівська

територіальна громада є одна з найбільших громад на Рівненщині. Вона перебуває на стадії активного економічного та соціального розвитку.

Основним органом управління громади є виконавчий комітет, який очолює Наталія Зух. До його складу входить: секретар ради, заступник голови селищної ради, керуючий справами виконавчого комітету та десять старостів.

Виконавчий комітет Млинівської селищної ради – це юридична особа, що є самостійним виконавчим органом, що виконує виконавчо-розпорядчі функції. До компетенції виконавчого комітету належать розвиток території селищної ради. Основним завданням роботи цього органу місцевої влади є збір податків.

На засіданні виконавчого комітету обговорюються і приймаються резолюції та рішення. Засідання проводяться щомісяця, як правило, у третю декаду. На сесіях селищної ради вносяться зміни до бюджету селищної територіальної громади, обговорюються земельні питання.

На рисунку 2.2 зобразимо визначення дефіциту або профіциту бюджету.

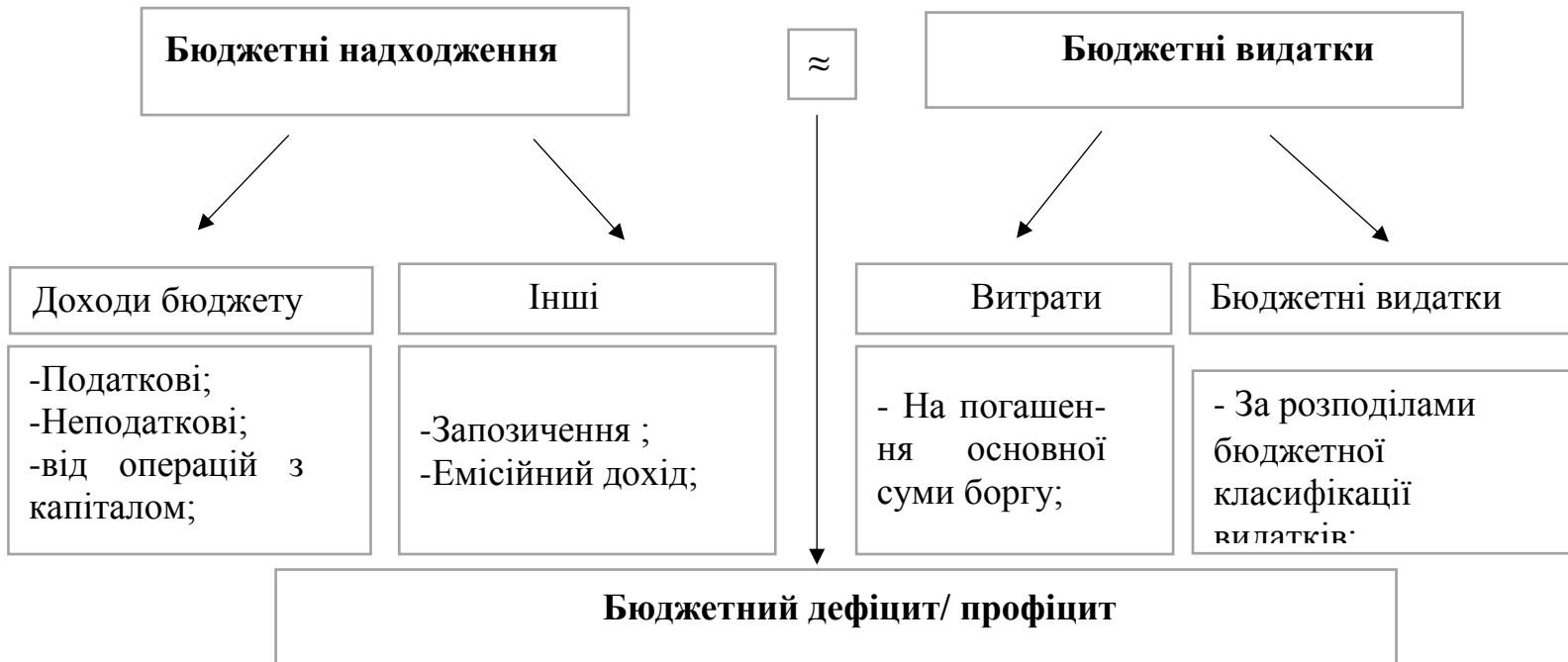

Рисунок 2.2 – Рівняння бюджетного балансу

Бюджет України має вертикальну структуру. Грошові потоки громад

спочатку відображається у зведеному бюджеті області, а потім і у зведеному бюджеті України.

2.2. Аналіз формування дохідної частини бюджету Млинівської селищної ради

Грошові потоки Млинівської селищної ради можна розділити на доходи, які територія може отримати самостійно, та фінансові ресурси з державного бюджету.

Передані фінансові ресурси передаються на безповоротній основі. Останні передають на безповоротній основі і використовуються лише за цільовим використанням. Такі доходи називають міжбюджетними трансфертами [24].

Розглянемо динаміку надходжень до бюджету Млинівської селищної територіальної громади за 2021 та 2022 рік тис. грн.

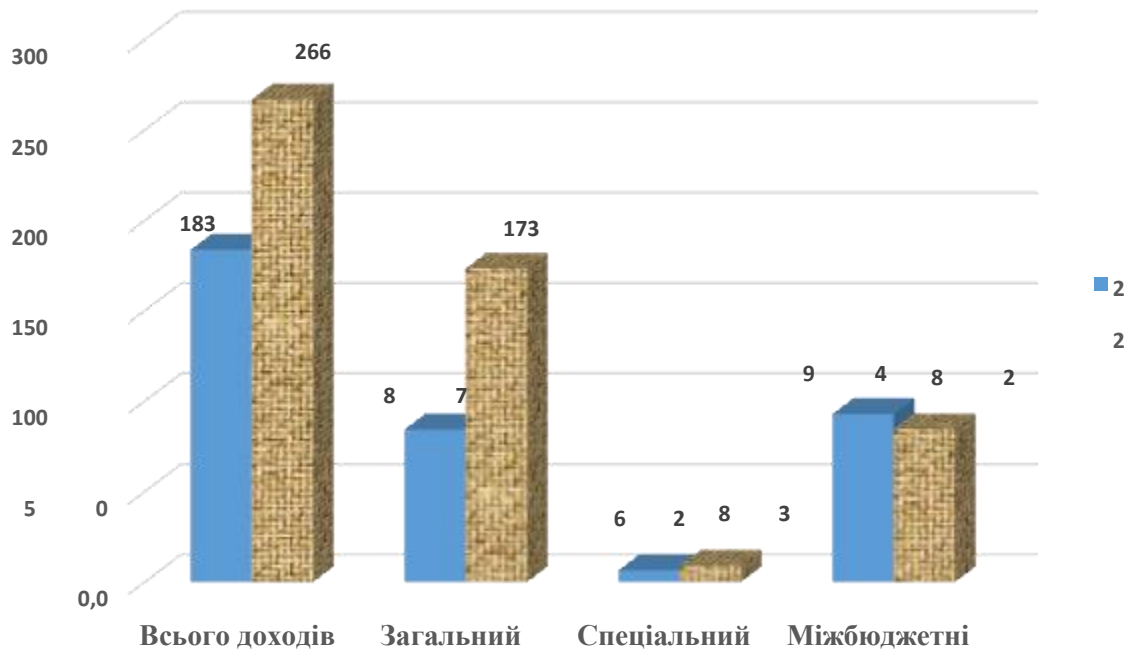

Рисунок 2.3 – Динаміка надходжень до бюджету Млинівської селищної територіальної громади за 2021 та 2022 роки, тис. грн.

Затверджений план по доходах загального фонду бюджету Млинівської селищної територіальної громади на 2022 рік (без врахування офіційних трансфертів) – 154365,5 тис. грн, фактично надійшло – 173382,7 тис. грн, що на 19017,2 тис. грн більше від планових призначень.

В тому числі надійшло:

- 143106,6 тис. грн податку та збору на доходи фізичних осіб, що становить 109,0 % виконання плану на 2022 рік;
- 12147,6 тис. грн єдиного податку – 120,5 % виконання плану;
- 12849,3 тис. грн податку на майно – 133,5 % виконання плану;
- 3296,6 тис. грн внутрішніх податків на товари та послуги (в т.ч. 1625,4 тис. грн акцизного податку на пальне) – 148,0 % до плану;
- 1438,8 тис. грн плати за надання адміністративних послуг - 181,4 % виконання затвердженого на відповідний період плану;
- 543,8 тис. грн інших доходів.

Питома вага основних видів надходжень у відсотках до обсягу доходів загального фонду бюджету Млинівської селищної територіальної громади (без врахування трансфертів) наступна:

- податок та збір на доходи фізичних осіб складає – 82,5 %;
- єдиний податок – 7,0 %;
- податок на майно – 7,4 %;
- внутрішні податки на товари послуги (в т.ч. акцизний податок) – 1,9 %;
- плата за надання адміністративних послуг – 0,8 %;
- інші доходи – 0,4 %.

Іншу частку грошового потоку в напрямку надходжень формують фінансові ресурси, котрі надходять з державного бюджету. Ці кошти мають форму дотацій та субвенцій. При поступленні останніх не потрібно сплачувати плату, як наприклад при отриманні кредиту, а також це безповоротна основа. Ось тут і

відмінність між кредитом, так як не платиться плата за користування і кошти не повертаються. Щодо потреби в цих коштах, то суть тут наступна: недостатність власних ресурсів щодо покриття тих чи інших видатків для забезпечення функціонування громади. Адже місцевий орган влади утримує заклади освіти, лікарні та комунальні підприємства.

Проаналізуємо доходи Млинівської селищної ради у 2022 році.

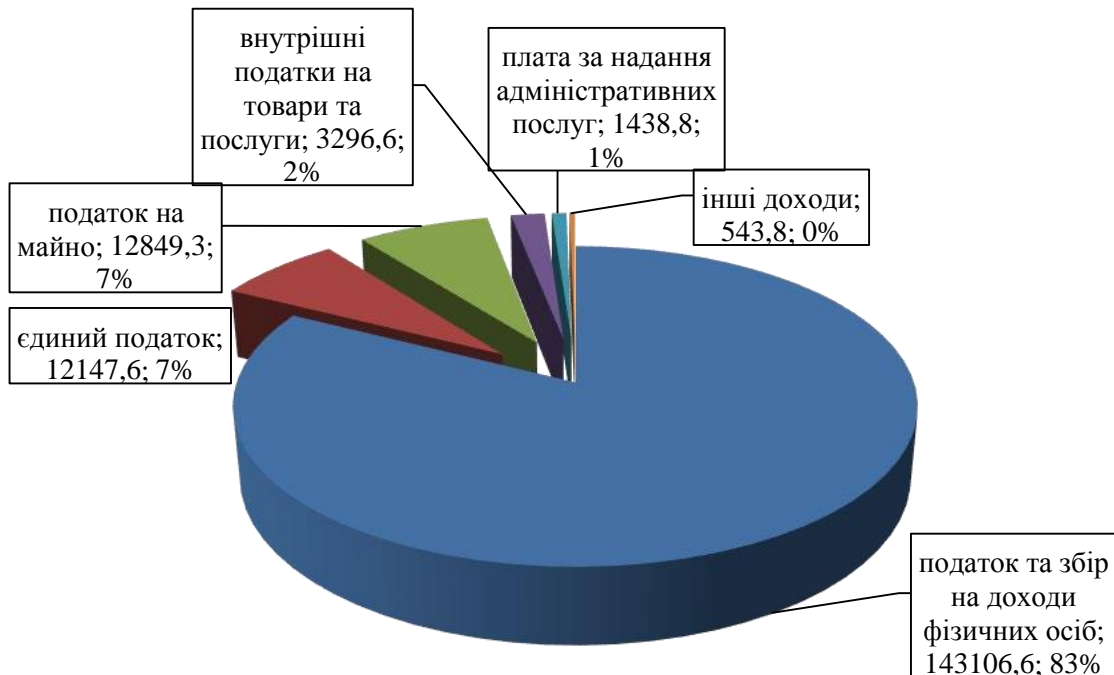

Рисунок 2.4 – Стан і структура доходів Млинівської селищної ради у 2022 році, тис. грн. [4]

Аналізуючи даний рисунок можна зробити висновок, що найбільшим джерелом наповнення загального фонду бюджету Млинівської селищної територіальної громади залишається податок на доходи фізичних осіб, питома вага якого за 2022 рік склала 83 % до обсягу доходів загального фонду бюджету громади.

Також, за 2022 рік до місцевого бюджету Млинівської селищної

територіальної громади надійшло 3296,6 тис. грн внутрішніх податків на товари та послуги. В порівнянні з уточненим планом спостерігається збільшення надходжень на 1068,6 тис. грн., або їх виконано на 148%. У порівнянні з надходженнями за аналогічний період 2021 року спостерігається зменшення надходжень на 3428,2 тис. грн, що складає 49,0 % від минулорічних показників.

Акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) за 2022 р. надійшло 233 тис. грн, що на 50,0 тис. грн більше проти плану на відповідний період та становить 127,7 % від виконання.

Акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) за 2022 рік до місцевого бюджету надійшло 1392,4 тис. грн. Виконання плану становить 133,2 %, що на 346,9 тис. грн більше від уточнених планових показників за звітний період. Порівнюючи з 2021 роком, сума надходжень зменшились на 2875,0 тис. грн. Темп сповільнення складає 32,6 %.

Акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів надійшло до місцевого бюджету за 2022 рік 1671,2 тис. грн, що на 671,2 тис. грн більше проти планових призначень та складає 167,1% виконання. Порівнюючи з надходженнями за аналогічний період 2021 року, акцизного податку надійшло на 469,8 тис. грн більше.

Також, надходження коштів від податку на майно до місцевого бюджету Млинівської селищної територіальної громади за 2022 рік становить 12849,3 тис. грн, що на 3222,5 тис. грн більше проти планових призначень на відповідний період, та складає 133,5% виконання плану. У порівнянні з 2021 роком, спостерігається збільшення надходжень на 3309,6 тис. грн.

До податку на майно входять: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плата за землю та транспортний податок. Зокрема:

- податку на нерухоме майно, відмінного від земельної ділянки надійшло 2631,4 тис. грн, що на 633,4 тис. грн більше проти плану на відповідний період

та становить 131,7% виконання. Темп росту порівняно з відповідним періодом минулого року становить 134,7%, що на 801,3 тис. грн більше аналогічних минулорічних надходжень;

- плата за землю надійшла в сумі 10182,0 тис. грн, що на 2520,5 тис. грн більше в порівнянні з 2021 роком та становить 132,9 %. Виконання плану за 2022 рік становить 134,1 %, що на 2589 тис. грн більше від затверджених планових показників на звітний період;

- транспортного податку протягом 2022 року надійшло 35,8 тис. грн, що становить 100,1 % від плану на відповідний період. Порівнюючи доходи з аналогічним періодом 2021 року, спостерігається зменшення надходження податку на 12,1 тис. грн, що становить 74,7 % від суми надходжень минулого періоду.

За 2022 рік до бюджету Млинівської селищної територіальної громади надійшло 84520,2 тис. грн офіційних трансфертів з бюджетів різних рівнів. В тому числі:

- до загального фонду бюджету громади – 84464 тис. грн;
- до спеціального фонду – 56,2 тис. грн.

У дохідній частині велику частку займають офіційні трансферти, впродовж досліджуваного періоду їх розмір зріс на понад 178%, а саме – на 27272,34 тис. грн. Наступне, це податкові надходження, які збільшились в два рази (230%). Найбільш значні зміни відбулись із неподатковими надходженнями, де спостерігаємо стрибок у 5 в.п. У 2021 році з'явився новий вид доходу у громаді протягом 2019-2021 рр. – це доходи від операцій з капіталом у розмірі 131,73 тис. грн.

Проведемо аналіз грошових потоків громади, а саме дохідної частини, в розрізі податків. Отже, об'єкт дослідження містить такі податкові доходи: податок на додану вартість та податок на прибуток (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Податкові надходження Млинівської громади впродовж 2021-2022 рр., тис. грн. [4]

Показник	2021 р.	2022 р.		Відхилення		% виконання	
		план	факт	2021 р.	2022 р.	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Податкові надходження	83350,4	153543,9	171894,9	88544,5	18351,0	206,2	112,0
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільш. ринк. вартості	55762,4	131254,7	143109,3	87346,9	11854,5	256,6	109,0
Податок та збір на доходи фізичних осіб	55758,5	131252,1	143106,6	87348,1	11854,5	256,7	109,0
Податок на прибуток підприємств	3,9	2,6	2,6	-1,3	0,0	67,9	100,0
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	420,4	349,4	492,2	71,8	142,8	117,1	140,9
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	413,5	341,4	400,7	-12,8	59,4	96,9	117,4
Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	2,3	2,0	4,2	1,9	2,2	80,6	207,7
Рентна плата за користування надрами місцевого значення	4,6	6,0	87,3	82,7	81,3	1897,7	1454,9
Внутрішні податки на товари та послуги	6724,8	2228,0	3296,6	-3428,2	1068,6	49,0	148,0

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	1256,0	182,5	233,0	-1023,0	50,5	18,5	127,7
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) пальне	4267,4	1045,5	1392,4	-2875,0	346,9	32,6	133,2
Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	1201,4	1000,0	1671,2	469,8	671,2	139,1	167,1
Місцеві податки та збори, що сплачуються (перераховуються) згідно з Податковим кодексом України	20442,7	19711,8	24996,9	4554,2	5285,1	122,3	126,8
Податок на майно	9539,7	9626,8	12849,3	3309,6	3222,5	134,7	133,5
Єдиний податок	10903,0	10085,0	12147,6	1244,6	2062,6	111,4	120,5
Всього	177199,1	238912,7	257846,7	80647,6	18934,0	145,5	107,9

Аналіз таблиці 2.2 показав, що розмір податку на доходи фізичних осіб впродовж досліджуваного періоду значно зростає, а саме на 88544 тис. грн.

Аналізуючи місцеві та регіональні податки можна зробити висновок, що частка єдиного податку та податку на майно у 2022 році порівняно з 2021 роком зросла на 4554,2 тис. грн. Цей показник показує позитивну динаміку, оскільки це свідчить про збільшення кількості суб'єктів, які є платниками єдиного

податку. Щодо податку на майно, то тут також спостерігається зростання на 3309,6 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком.

Неподаткові надходження включають в себе: доходи від власності, штрафи, пені, неустойки, адміністративні збори та особисті надходження бюджетних установ.

У таблиці 2.3 розглянемо неподаткові надходження Млинівської селищної ради впродовж 2021-2022 рр.

Таблиця 2.3 – Неподаткові надходження Млинівської селищної ради впродовж 2021-2022 рр., тис. грн. [4]

Показник	2021 р.	2022 р.		Відхилення		% виконання	
		план	факт	2021 р.	2022 р.	2021р.	2022р.
Неподаткові надходження	981,8	821,6	1487,8	506,0	666,2	151,5	181,1
Доходи від власності та підприємницької діяльності	172,0	28,2	29,5	-142,5	1,3	17,2	104,7
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної госп. діяльності	776,6	793,4	1438,8	661,2	645,4	185,0	181,4
Інші неподаткові надходження	32,1	0,0	19,4	-12,7	19,4	60,6	0,0
Офіційні трансферти	92857,4	84547,3	84464,0	-8393,4	-83,3	91,0	99,9
Всього без врахування трансфертів	84341,7	154365,5	173382,7	89041,0	19017,2	205,6	112,3
Всього	177199,1	238912,7	257846,7	80647,6	18934,0	145,5	107,9

Аналіз цієї таблиці показує, що відбулося значне зростання надходжень за кожним видом неподаткових надходжень. Це можна пояснити впровадженням

децентралізації, що зрештою, може бути лише позитивним показником для місцевих сільських рад та громад. Адже розширюється ресурсна база забезпечення належного функціонування та розвитку громади.

Доходи від власності та господарської діяльності у 2021 році зросли на 506,0 тис. грн. Таке зростання відображає відмінну роботу центру надання адміністративних послуг. Також, плата за надання адміністративних послуг зросла на 661,2 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком, або приблизно на 50 %.

Окрему увагу слід приділити офіційним трансфертам, які надійшли до Млинівської громади впродовж 2021-2020 років, а саме дотаціям та субвенціям.

Протягом досліджуваного періоду офіційні трансферти зменшились на 8393,4 тис. грн. що негативно впливає на економічну ситуацію в даній громаді.

Також, розглянемо структуру надходжень до спеціального фонду Млинівської громади за 2022 рік [4].

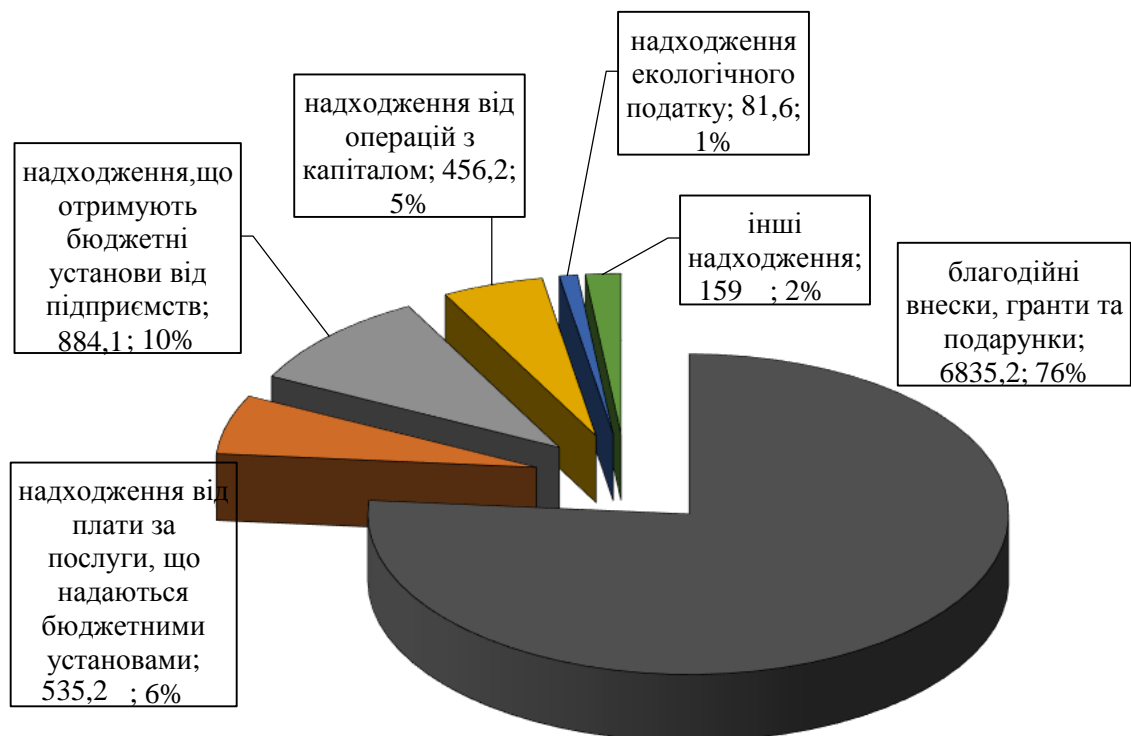

Рисунок 2.5 – Структура надходжень до спеціального фонду Млинівської громади за 2022 рік, % [4]

Розглядаючи рисунок 2.5, бачимо, що питома вага основних видів надходжень у відсотках до загального обсягу доходів спеціального фонду місцевого бюджету Млинівської селищної територіальної громади за 2022 рік наступна:

- надходження доходів від операцій з капіталом – 5 %;
- надходження, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів – 10 %;
- надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством – 6 %;
- надходження екологічного податку – 1 %;
- інші надходження – 2 %;
- благодійні внески, гранти та подарунки – 76 %.

Отже, можна зробити висновок, що найбільшу частину надходжень до спеціального фонду складають благодійні внески, гранти та дарунки.

Як бачимо з проведеного аналізу, реформа децентралізації з горизонтальним вирівнюванням значно допомогла забезпечити фінансові ресурси для покриття поточних витрат.

2.3 Оцінка видатків місцевого бюджету Млинівської селищної ради

Враховуючи економічну ситуацію, доходи і видатки формуються на двох рівнях. А сам процес формування доходів на різних рівнях місцевого бюджету. Між доходами і витратами місцевих бюджетів існують суттєві відмінності, але їх об'єднує те, що вони максимально задовільняють місцеві потреби.

Видатки місцевих бюджетів відповідають інтересам широких верств населення та впливають на загальнонаціональні соціальні процеси. Основним

напрямом реалізації бюджетної політики на місцевому рівні вважаються соціально-культурні пріоритети.

Витрати домогосподарств можна поділити на три основні групи:

1) витрати на економічну діяльність (розвиток будівництва, сільське, лісове та рибне господарство та інші послуги пов'язані з економічною діяльністю);

2) видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (надання соціальних послуг, окремим категоріям населення та інші соціальні заходи);

3) видати на фінансування соціальної сфери (функціональне забезпечення закладів освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту).

Аналіз витрат місцевих домогосподарств на різних рівнях може бути використаний для вивчення того, якою мірою бюджети використовуються для задоволення місцевих потреб, що є передумовою для сприяння місцевому розвитку.

Найбільша частка видатків припадає на соціальні послуги (освіта, охорона здоров'я, культура і мистецтво, фізична культура і спорт), що є загальною тенденцією в Україні. На сьогодні, освіта залишається найбільш фінансованою галуззю. Крім того, більшість місцевих бюджетів витрачають понад 50 % своїх загальних витрат на соціальні послуги.

У сфері охорони здоров'я проходять заходи реформування, спрямовані на покращення якості та умов надання медичних послуг. Активно розвивається система культури. Значну часту видатків становлять видатки на соціальний захист населення та підтримку внутрішньо перемішених осіб. Понад 30 % видатків домогосподарств спрямовано на покращення добробуту громадян шляхом надання соціальної допомоги. Основна частина витрат припадає на допомогу дітям, особам з інвалідністю. Найменшу частку витрат складають витрати на економічну діяльність.

Ситуація, яка є на даний час в Україні вимагає заходів економії. Видатки місцевих бюджетів повинні відповідати пріоритетам сталого розвитку території та можливостям держави акумулювати відповідні фінансові ресурси. Для забезпечення розвитку громади видатки повинні відповідати таким напрямкам. Тому, роль місцевих бюджетів має бути посилена з метою економії бюджетних ресурсів. Для цього необхідно удосконалити механізми надання соціальних виплат. Запровадити систему «єдиного вікна» для надання соціальної допомоги та пільг. Реагувати на індивідуальні вподобання шляхом реструктуризації пільг та обмеження конкретних показників охоплення пільг.

У таблиці 2.4 висвітливо видатки за галузевим принципом Млинівської селищної ради впродовж досліджуваного періоду.

Таблиця 2.4 – Видатки Млинівської селищної ради впродовж 2021-2022 років, тис. грн. [4]

Показник	2021 р.	2022 р.		Відхилення, 2022р. до 2021р., тис. грн.		% виконання	
		план	факт	2021р.	план	2021	план
Державне управління	19189,6	26730,9	25302,7	6113,1	-1428,2	131,9	94,7
Освіта	123598,3	139591,1	133657,1	10058,8	-5934,0	108,1	95,7
Охорона здоров'я	5299,8	10522,8	9516,2	4216,4	-1006,6	179,6	90,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	4040,0	10049,6	9890,9	5850,9	-158,7	244,8	98,4
Культура та мистецтво	5629,8	10446,3	7790,6	2160,8	-2655,7	138,4	74,6
Фізична культура та спорт	3044,0	4682,5	4167,5	1123,5	-515,0	136,9	89,0
Житлово-комунального господарства	5253,4	26991,7	24785,2	19531,8	-2206,5	471,8	91,8
Економічна діяльність	6572,1	13601,0	12712,8	6140,7	-888,2	193,4	93,6
Інша діяльність	309,8	5073,7	4002,0	3692,3	-1071,7	1291,9	78,9
Всього видатків без міжбюджетних трансфертів	172936,8	247689,6	231825,0	58888,2	-15864,5	134,1	93,6

Аналізуючи таблицю бачимо, що збільшилися видатки на загальнодержавні потреби, а саме на 6113,1 тис грн. Це пов'язано із запровадженням децентралізації. Також, спостерігаємо збільшення фінансових ресурсів на охорону навколишнього середовища.

Відповідно, витрати на житлово-комунальне господарство у 2022 році становили 24785,2 тис грн, а це на 19531,8 грн більше, ніж у 2021 році.

Слід звернути увагу на видатки спрямовані на охорону здоров'я: у 2022 році видатки збільшилися на 95816,2 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком.

Окремої уваги заслуговує економічна діяльність. Зросли витрати за цією статтею на 93,6 %, або на 6140,7 тис. грн. Такі витрати пов'язані з коштами, безпосередньо спрямованими на сільське господарство, будівництво та транспорт.

Протягом 2022 року із місцевого бюджету Млинівської селищної територіальної громади проведено видатків на загальну суму 243237,8 тис. грн, а саме:

- на виплату заробітної плати з нарахуваннями – 135008,5 тис. грн (питома вага 55,5 %);
- субсидії та поточні трансфери підприємств – 13034,5 тис. грн (5,4 %);
- на оплату комунальних послуг – 9218,6 тис. грн (3,8 %);
- на оплату послуг (крім комунальних) та відрядження – 35158,3 тис. грн (14,5 %);
- на дослідження і розробки, окремі заходи по реалізації державних (регіональних програм) – 62,5 тис. грн (0,03 %);
- на харчування та медикаменти – 3217,4 тис. грн (1,3 %);
- на предмети, матеріали, обладнання та інвентар – 19663,4 тис. грн (8,1 %);
- на інші виплати населення - 775,1 тис. грн (0,3 %);
- на інші поточні видатки – 101,0 тис. грн (0,04 %);

- придбання обладнання і предметів довгострокового користування 10192,4 тис. грн (4,2 %);
- капітальне будівництво (придбання) та ремонт інших об'єктів – 818,7 тис. грн (0,3 %);
- капітальні трансферти підприємствам – 4574,3 тис. грн (1,9%);
- поточні трансфери органам управління інших рівнів – 8024,0 тис. грн (3,3%);
- капітальні трансфери органам управління інших рівнів – 3388,8 тис. грн (1,4%).

На рисунку 2.6 покажемо витрати пов'язані загального та спеціального фонду Млинівської селищної ради у 2022 році.

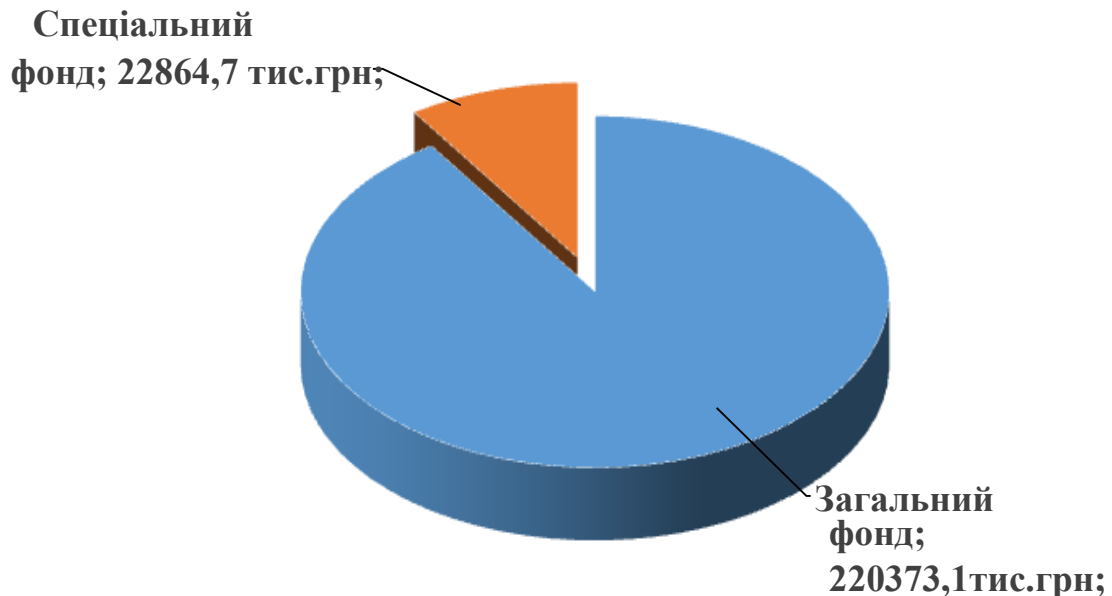

Рисунок 2.6 – Обсяг видаткової частини бюджету Млинівської селищної ради у 2022 році, % [4]

Доречно також звернути увагу на видатки спрямовані по цільових програмах.

На виконання Програми житлово-комунального господарства Млинівської селищної ради на 2022 рік із селищного бюджету спрямовано

кошти в сумі 18048,6 тис. грн.

Основні витрати в сумі 13186,85 тис. грн, спрямовані на виконання відповідних заходів. На утримання закладів освіти у 2022 році спрямовано поточні витрати у сумі 133437,4 тис. грн., в т.ч.:

- надання дошкільної освіти - 19724,51 тис. грн;
- надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти (в тому числі з дошкільними підрозділами) – 105341,51 тис. грн;
- надання позашкільної освіти та заходи із позашкільної роботи з дітьми - 1250,78 тис. грн;
- надання спеціалізованої освіти мистецькими школами – 4711,55 тис. грн;
- забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти – 445,06 тис. грн;
- забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів – 1963,99 тис. грн.

Впродовж 2022 року забезпечено виконання програми „Дитяче харчування у закладах загальної середньої освіти Млинівської селищної ради на 2022-2024 роки», затвердженої рішенням Млинівської селищної ради від 22.12.2021 № 1700 (в редакції рішення Млинівської селищної ради від 14.12.2022 № 2334). У 2022 році на організацію харчування за кошторисами закладів загальної середньої освіти використано 2156,9 тис. грн.

По Програмі підтримки розвитку структурних підрозділів первинної медико-санітарної допомоги та забезпечення доступності медицини для населення Млинівської селищної ради на 2021-2023 роки, затвердженої рішенням Млинівської селищної ради від 23 грудня 2020 року № 88 виділено коштів в сумі 3468,4 тис. грн, в тому числі [4]:

- на придбання реактивів – 33,6 тис. грн.;
- паливно-мастильні матеріали – 111,3 тис. грн.;
- господарчі товари – 204,8 тис. грн.;
- вікна, двері, жалюзі - 71,1 тис. грн.;

- наркотики - 38,8 тис. грн.;
- вироби медичного призначення – 31,3 тис. грн.;
- медикаменти - 36,1 тис. грн.;
- паркан – 53,6 тис. грн.;
- стилізатор – 4,9 тис. грн.;
- банкетки – 49,9 тис. грн.;
- матеріали -117,9 тис. грн.;
- придбання обладнання для лабораторії, дефібрилятор, генератори – 585,3 тис. грн.;
- комунальні послуги (електроенергія, тепло, розподіл) – 435,5 тис. грн. та інше.

Фонд розвитку в 2021 році становив 9,124 млн.грн, з якого були імплементовані мікро проекти.

Розвиток дорожнього господарства – рішенням Млинівської селищної ради від 10 лютого 2022 № 1868 затверджено Програму розвитку дорожнього господарства Млинівської селищної ради на 2022-2023 роки, та профінансовано в розмірі 12712,3 тис. грн.

В 2022 році на проведення поточних ремонтів доріг комунальної власності Млинівської селищної ради були використані кошти в сумі 12596,0 тис. грн.

Зокрема, на проведення поточних ремонтів доріг ґрунтових та щебеневих, а також поточних ремонтів асфальтобетонних доріг комунальної власності (с. Довгошиї, с. Ужинець, с. Перевередів, с. Береги, с. Підгайці, с. Добрятин).

Також, повномасштабна війна проти України у 2022 році внесла свої корективи в життя громади, змінювались цілі і напрямки використання коштів. Важливою складовою національної безпеки є належне забезпечення військовослужбовців під час проходження служби, тому було прийнято ряд

програм, зокрема:

- Програма підтримки добровольчого формування Млинівської територіальної громади № 1 Дубенського району на 2022 рік, затверджена рішенням виконавчого комітету Млинівської селищної ради від 19 травня 2022 року № 80, профінансовано 680,0 тис. грн.;

- Програма підтримки військової частини А-2755 Збройних Сил України на 2022 рік, затверджена рішенням виконавчого комітету Млинівської селищної ради від 08 червня 2022 року № 95, профінансовано – 6518,8 тис. грн.;

- Програма підтримки військової частини А-1994 Збройних Сил України на 2022-2023 роки, затверджена рішенням виконавчого комітету Млинівської селищної ради від 01 листопада 2022 року № 207, профінансовано-1599,8 тис. грн.;

- Програма підтримки військової частини А-4240 Збройних Сил України на 2022-2025 роки, затверджена рішенням виконавчого комітету Млинівської селищної ради від 01 листопада 2022 року № 208, профінансовано – 450,0 тис. грн.;

- Програма підтримки жителів Млинівської селищної територіальної громади, які проходять службу в підрозділах Сил територіальної оборони Збройних сил України на 2022 рік, затверджена рішенням виконавчого комітету Млинівської селищної ради від 23 березня 2022 року № 23, профінансовано – 656,4 тис. грн.

Всього по даних програмах використано коштів у сумі 10133,7 тис. грн. на придбання будівельних та господарських матеріалів, тросів буксирних, захисного спорядження, прожекторів та ламп, газових паяльників, тентів, плит одно камфорних, ліжок армійських, обладнання для систем відеоспостереження та інше.

Програма „Милосердя” на 2021-2023 роки, затверджена рішенням

Млинівської селищної ради від 23 грудня 2020 року № 101. У 2022 році профінансовано на суму 551,0 тис. грн, надано грошову допомогу громадянам, які звертались згідно заяви переважно на лікування, допомогу на поховання загиблих воїнів.

Програма „Ветеран” Млинівської селищної ради на 2021-2022 роки, затверджена рішенням Млинівської селищної ради від 23 грудня 2020 року № 95. У 2022 році використано коштів в сумі 18,7 тис. грн. на придбання подарункових наборів до дня визволення Млинова.

По програмі відзначення державних та професійних свят, ювілейних та пам'ятних дат, відзначення осіб, які зробили вагомий внесок у розвиток Млинівської селищної територіальної громади, здійснення представницьких та інших заходів на 2022 рік, затвердженої рішенням Млинівської селищної ради від 22 грудня 2021 року № 1658, профінансовано 159,7 тис. грн, в тому числі 19,9 тис. грн надано матеріальну допомогу та 139,8 тис. грн на придбання пам'ятних подарунків до дня захисника України та дня місцевого самоврядування

Провівши аналіз як дохідної, так і видаткової частини бюджету, доречно висвітлити виконання бюджету 2022 року Млинівської селищної ради (рис. 2.7).

На основі наведених вище даних можна зробити висновок щодо виконання бюджету 2022 році.

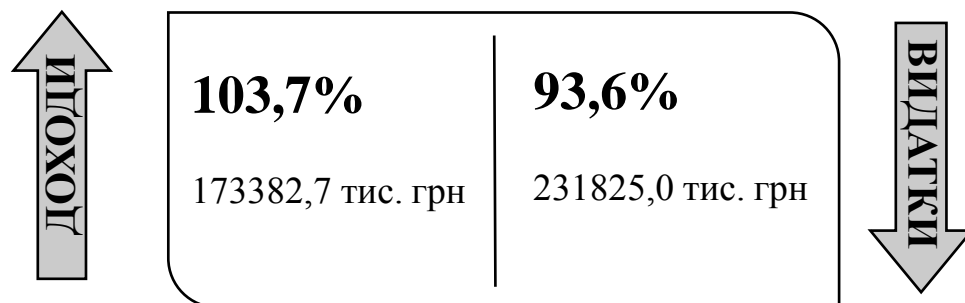

Рисунок 2.7 – Виконання бюджету Млинівської селищної ради, 2022 рік [3]

Як видно з рисунку, рівень виконання доходів становить 173382,7 тис. грн, що на 19017,2 тис. грн більше від планових призначень. Рівень виконання видатків склав 231825,0 тис. грн. ,що складає 93,6 % виконання плану.

Основними факторами, що вплинули на виконання бюджету у 2022 році, були початок повномасштабної війни в Україні, що призвело до значних видатків на оборону та безпеку, зниження економічної активності в Україні, що негативно вплинуло на податкові надходження, а також надання міжнародної фінансової допомоги, що сприяло покриттю дефіциту бюджету.

Доходи бюджету було перевиконано завдяки збільшенню надходжень від ПДВ, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб та митних зборів.

Щодо видатків бюджету, то план було не виконано через скорочення видатків на соціальні програми та економічну діяльність. Загалом виконання бюджету у 2022 році характеризується значним зростанням доходів і видатків та збільшенням дефіциту. Це було зумовлено російською агресією та пов'язаними з нею економічними наслідками.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Оптимізація структури витрат місцевого бюджету як складової управління грошовими потоками

Доцільність оптимізації структури видатків місцевих бюджетів обґрунтовується наступними факторами:

- підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів дозволяє спрямувати кошти на пріоритетні напрями регіонального розвитку та зменшує витрати на утримання органів місцевого самоврядування і передачу окремих функцій від місцевих до центральних органів влади;

- -підвищення якості публічних послуг може забезпечити покращення публічних послуг за рахунок скорочення витрат на утримання закладів освіти та охорони здоров'я ,передачі таких функцій як управління житловим фондом та транспортною інфраструктурою органам державної влади та приватним компаніям;

- зменшення фінансового навантаження на органи місцевого самоврядування, дозволить оптимізувати обсяг видатків місцевих бюджетів, що, в свою чергу, зменшить фінансове навантаження на органи місцевого самоврядування.

Тому оптимізація структури видатків місцевих бюджетів є першочерговим завданням для підвищення ефективності місцевого самоврядування та покращення якості життя населення.

Впровадження заходів з оптимізації структури видатків місцевих

бюджетів має супроводжуватися ефективним контролем за використанням коштів місцевих бюджетів.

Запропонуємо шляхи оптимізації структури витрат місцевого бюджету (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Шляхи оптимізації структури витрат Млинівської селищної ради

Джерело: сформовано автором

Запропоновані заходи означають оптимізацію мережі освітніх медичних закладів, зменшення витрат на утримання освітніх та медичних закладів шляхом впровадження енергоефективності та використання новітніх технологій, передачу функцій управління житлом, фондами, транспортною інфраструктурою органам державної влади та приватним компаніям, залучення

приватних інвестицій у розвиток інфраструктури через будівництво доріг та громадських об'єктів, розвиток місцевої автономії через децентралізацію.

Реалізуючи ці заходи громада підвищить ефективне використання коштів місцевих бюджетів та гарантуватиме краще надання послуг населенню.

На основі нашого дослідження доцільно розглянути алгоритм реалізації оптимізації структури видатків місцевого бюджету Млинівської селищної ради.

Отже, його основними завданнями є:

- приведення видатків у відповідність до пріоритетів розвитку громади;
- зменшення витрат на утримання органів місцевого самоврядування;
- передача окремих функцій від органів місцевого самоврядування до органів державної влади;
- залучення приватних інвестицій у розвиток інфраструктури;
- розвиток органів місцевого самоврядування;

Формування місцевих бюджетів має базуватися на пріоритетах регіональної бюджетної політики. Основою для визначення пріоритетних напрямів бюджетних видатків мають бути прогностичні та планові документи соціально-економічного розвитку регіону та прогноз фінансового балансу на наступний рік. Бюджетний процес має враховувати середньо-та довгострокові перспективи і пов'язувати їх із загальними цілями соціально-економічного розвитку України та адміністративно-територіальних одиниць.

Ефективність та злагодженість роботи органів місцевого самоврядування сьогодні залежить від системного стратегічного бачення основних напрямів довгострокового розвитку громади. Такий підхід дозволяє скоординувати дії всіх учасників бюджетного процесу з метою врахування галузевих особливостей та досягнення поставлених стратегічних цілей.

Розглянемо алгоритм реалізації механізму оптимізації структури витрат місцевого бюджету Млинівської селищної ради (рис. 3.2).

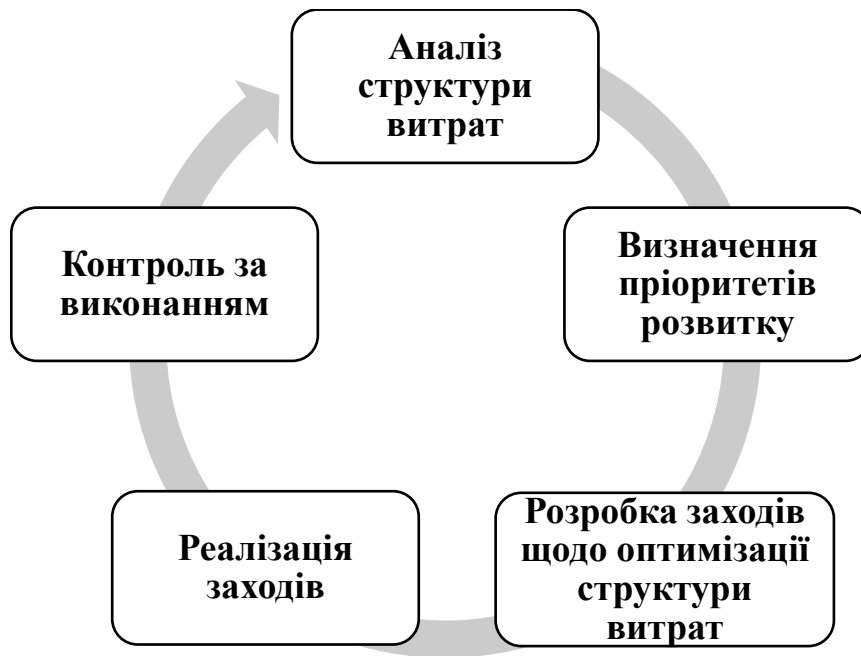

Рисунок 3.2 – Алгоритм реалізації механізму оптимізації структури витрат місцевого бюджету Млинівської селищної ради

Таким чином, на першому етапі необхідно проаналізувати структуру витрат Млинівської селищної ради за останні 3-5 років. Це дозволяє визначити основний напрямок витрат, їх обсяги тенденції розвитку.

На другому етапі необхідно визначити пріоритети розвитку територіальних громад, що дозволить зосередити зусилля місцевої влади на реалізацію найбільш важливих завдань.

На третьому етапі необхідно розробити заходи з оптимізації структури витрат місцевого бюджету. Ці заходи повинні бути спрямовані на зниження витрат на утримання комунальної техніки. Для цього необхідно провести аналіз штату службовців і визначити, чи є необхідність в скороченні штату. Також можливе впровадження електронного документообігу, що зможе знизити вартість паперових носіїв і копій документів.

На четвертому етапі необхідно реалізовувати заходи, розроблені для оптимізації структури видатків. На цьому етапі забезпечується прийняття відповідних рішень місцевими органами влади та їх практична реалізація.

П'ятий етап характеризується за виконанням вищевказаних заходів і, при необхідності, внесення необхідних коригувань.

Ефективність механізму оптимізації структури видатків місцевого бюджету Млинівської селищної ради оцінюється за наступними критеріями :

- підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету;
- зниження фінансового навантаження на місцеві органи влади;

Для оцінки ефективності механізму використовують наступні показники:

1. відношення суми видатків місцевого бюджету до суми доходів місцевого бюджету;
2. задоволення потреб населення в послугах, що надаються місцевими органами влади;

Для покращення механізму оптимізації структури видатків досить цікавий для України буде досвід Вишеградської четвірки. Відповідно до закордонного досвіду, оптимізація структури видатків місцевого бюджету є важливим завданням, що дозволяє підвищити ефективність місцевого самоврядування та покращити життя населення.

Досвід чотирьох країн Вишеградської четвірки (Угорщини, Польщі, Чехії, та Словаччини), які розпочали економічне будівництво у схожих з Україною складних умовах, може бути корисним та цікавим для України.

Варто зазначити, що реформа бюджетного процесу в Угорщині була більш радикально швидшою ніж в інших країнах Європи. Угорщина реформувала як нижчі, так і вищі органи місцевого самоврядування, завершила передачу функцій і власності та запровадила всеосяжну структуру фіскальних

відносин між місцевими органами влади включаючи місцеві податки, розподіл доходів та субсидій.

Також доцільно розглянути впровадження програмної оптимізації структури видатків в Польщі. У даній країні планування видаткової частини здійснюється не тільки у розрізі завдань, а також у комплексі заходів, реалізація яких протягом фінансового періоду має досягти поставленої мети.

Також дієвим засобом оптимізації витрат являється моніторинг за цільовим використанням коштів.

Аналізуючи світову практику можна зробити висновок, що імплементація зарубіжного досвіду бюджетування дозволяє для України знайти оптимальне рішення для підвищення ефективності бюджетного процесу. Ефективність здійснення видатків на місцевому рівні залежить від низки факторів зокрема політичної ситуації в країні, зовнішньоекономічної діяльності, пріоритетів соціально-економічного розвитку регіону. [34].

3.2. Використання інноваційних підходів до управління грошовими потоками територіальної громади

Інноваційні підходи до формування місцевих бюджетів можуть бути спрямовані на підвищення ефективності використання коштів місцевого бюджету, підвищення якості державних послуг населенню та зниження фінансового навантаження на місцеві бюджети.

Рекомендовано запропонувати введення елементів партисипативного бюджету, які забезпечують залучення громадян до процесу формування місцевого бюджету шляхом голосування за пріоритети розвитку територіальної громади та розподілу коштів місцевого бюджету [7].

Перевагами партисипативного бюджетування можна зазначити наступні:

- підвищення прозорості та підзвітності у використанні коштів місцевого бюджету. Партисипативні бюджети дозволяють громадянам контролювати витрачання коштів місцевого бюджету;
- підвищення якості державних послуг (з урахуванням потреб громадян при розподілі коштів місцевого бюджету);
- підвищення довіри до місцевої влади.

Розглянемо приклад впровадження елементів партисипативного бюджету в Україні. Так, у м. Київ в 2022 році був реалізований проект «партисипативний бюджет», в рамках якого громадяни змогли проголосувати за проекти, які будуть реалізовані за рахунок місцевого бюджету [20].

Для підвищення ефективності місцевого бюджету та покращення якості життя населення необхідно впровадити такі інноваційні підходи (рис. 3.3).

Як видно з рисунку, одним із інноваційних підходів до формування місцевого бюджету є електронне виконання бюджету. Воно представляє собою процес, за допомогою якого місцеві органи влади використовують електронні технології для бюджетної звітності.

Перевагами застосування електронного бюджетування можна зазначити наступні:

- підвищення прозорості та підзвітності у використанні коштів місцевих бюджетів, що дає громадянам більше контролю над тим як витрачаються бюджетні кошти;
- підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів дозволяє місцевій владі автоматизувати процеси, що призводить до підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів та зменшити адміністративні витрати на бюджетний процес.

Впровадження схем співфінансування передбачає залучення додаткових

коштів, таких як приватний сектор, міжнародні організації та громадяни. Завдяки цьому місцева влада може збільшити обсяг фінансування місцевих потреб та підвищення використання бюджетних коштів. [36].

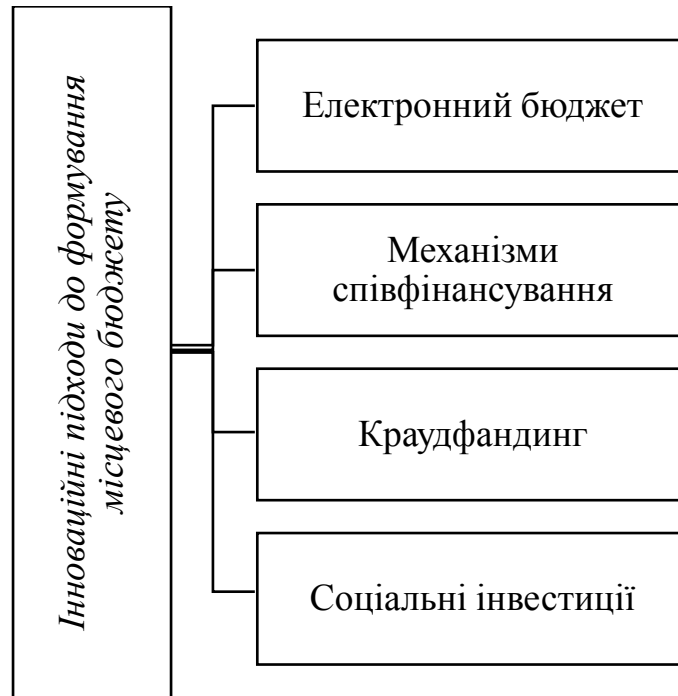

Рисунок 3.3 – Інноваційні підходи до формування місцевого бюджету

Джерело: побудовано автором

Співфінансування дозволяє місцевій владі збільшити обсяг фінансування місцевих потреб. Це особливо важливо для великих проектів, де місцева влада може залучити кошти, покращуючи таким чином якість місцевих послуг і залучаючи досвід приватного сектору.

Механізми співфінансування вже використовуються в Україні, але їх сфера застосування ще обмежена. Для успішного впровадження необхідно вжити низку заходів, зокрема це:

- розробка нормативно-правової бази;
- сприяння розвитку механізмів співфінансування;

- розробка ефективних моделей співпраці.

Наступним із інноваційні підходів варто виокремити краудфандинг. Краудфандинг – це форма колективного збору коштів, яка дозволяє населенню громади спільно збирати гроші на загальноприйнятні проекти та ідеї. Зокрема, краудфандинг може використовуватися для фінансування місцевих проектів таких як: ремонт доріг, парків, фінансування заходів.

Завдяки впровадженню механізмів краудфандингу як інноваційного підходу до формування місцевих бюджетів можна збільшити доходи місцевого бюджету, підвищити прозорість та підзвітність а також посилити взаємозв'язок між місцевою владою та жителями громади.

Механізми краудфандингу вже використовуються на місцевому рівні. Наприклад, у м. Рівне реалізовано проект «Краудфандинг для Рівного», за допомогою якого громадяни можуть фінансувати проекти для розвитку міста.

Для вирішення соціальних проблем громади впроваджують механізми соціального інвестування, який дозволяє ефективно вирішувати соціально-економічні проблеми громад [9].

Соціальні інвестиції – це інвестиції в соціальні програми та проекти які мають позитивний вплив на громаду. До них відносять:

-фінансування шкіл, дитячих садків, позашкільних закладів та освітніх установ;

-фінансування закладів медицини для надання медичної допомоги населенню;

-соціальна допомога малозабезпеченим , інвалідам та пенсіонерам;

-фінансування закладів культури та розвитку спорту.

Впровадження механізму соціального інвестування в місцеві бюджети потребує розробки дієвої системи соціальних інвестицій.

Одним з інноваційних підходів є залучення приватного сектору для

фінансування соціальних інвестицій. Млинівська селищна рада може розробити проекти співфінансування з місцевими підприємствами для залучення коштів на соціальні програми та проекти, які відповідають потребам громади.

Наприклад, місцеві органи влади Минівської селищної ради можуть запропонувати додаткові податкові пільги та стимули місцевим підприємствам, для інвестування в соціальний сектор. Таким чином, підприємства можуть отримувати вигоду від співпраці з місцевою владою. Завдяки інноваційному підходу Млинівська селищна рада може підвищити ефективність бюджетних видатків і зробити відповідний внесок у розвиток місцевої громади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами магістерського дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Місцеві бюджети мають не тільки вплив на соціально-економічні процеси адміністративно-територіальних одиниць, але й вказують шляхи вирішення державних проблем на місцевому рівні та впливають на якість життя громадян. Формування і використання фінансових ресурсів місцевими органами влади має визначатися, виходячи з пріоритетів розвитку держави та її стратегічних цілей. Серйозна проблема нестачі фінансових ресурсів місцевих органів влади та їх нестабільність сьогодні є загальнодержавною проблемою.

Слід зазначити, що реформа системи місцевих бюджетів має базуватися лише на заходах, які стимулюють місцеві органи влади виконувати свою пропорційну частку державного та місцевого бюджетів.

Об'єктом дослідження виступає місцевий бюджет Млинівської селищної ради. У структурі доходів найбільшу частку становили трансферти населення, які за звітний період зменшились на 8393,4 тис. грн., що негативно впливає на економічну ситуацію у даній громаді.

Аналіз місцевих податків показує питому вагу єдиного податку, який у 2022 році зріс на 4554,2 тис. грн порівняно з 2021 роком. Цей показник свідчить про збільшення кількості суб'єктів, які сплачують єдиний податок, що є позитивною тенденцією. Щодо податку на майно, то тут спостерігається зростання на 3309,6 тис. грн. порівняно з 2021 роком.

Частка ПДФО в бюджеті громади становить приблизно 50%. Це відображає низький рівень заробітної плати працездатного населення в громаді та достатню кількість необхідних робочих місць. Дана ситуація призвела до зростання безробіття та пошуку роботи в регіонах з вищими заробітними

платами. За дванадцять місяців ПДФО склав 143106 тис. грн. У перерахунку на середньомісячний показник це становить 12175,5 тис. грн. На нашу думку, негативними факторами, які впливають на низькі податкові надходження є війна, банкрутство підприємств, а також значна міграція, яка має вагомий вплив.

Селищний голова для покращення ситуації для підприємців перших та других груп громаді запропонував застосувати ставку єдиного податку в розмірі 1%. В такий спосіб громада сподівається залучити на свою територію якомога більше підприємців. Уже в цьому році у планах громади залучити 1300 підприємців. Більш того, вони мають стати жителями громади, тобто бути зареєстрованими на її території. У такий спосіб громада намагається вирішити питання нарощування різного роду субвенцій.

Аналіз неподаткових надходжень свідчить про значне зростання дохідної частини за кожним видом неподаткових надходжень. Це можна пояснити впровадженням децентралізації, що в підсумку може бути лише позитивним показником для громади. Адже розширюється база фінансових ресурсів для забезпечення належного функціонування розвитку громади.

Аналізуючи доходи і видатки Млинівської селищної ради, можна зробити висновок, що усі завдання, які прописувались у бюджеті 2022 року успішно виконані. Важливим елементом є залучення в громаду додаткових інвестицій в розмірі 9,0 млн. грн.

У 2022 році кошти розвитку склали 10818000 грн., з яких було реалізовано мікропроекти та залучення державних грантів, які сприяють розвитку місцевих громад. Аналізуючи як видаткову, так і дохідну частини бюджету, варто висвітлити виконання плану Млинівської селищної ради. Як бачимо, громада перевиконала план на 3,7 %. Це відбулось завдяки залученню інвестиційного капіталу.

Удосконалення державної політики у сфері формування місцевих фінансових доходів має гуртуватися на розширенні дохідних джерел бюджету, створенні сприятливих умов для прискорення розвитку малого та середнього бізнесу та підвищенні ефективності використання комунальної власності місцевих органів влади.

Запропоновано програмно-цільовий метод. Суть цього методу полягає у здійсненні бюджетних процесів на центральному, місцевому та регіональному рівнях за програмою спрямованою на досягнення цільових показників та кінцевих результатів.

Застосування запропонованого методу дозволить покращити існуючу систему видатків, підвищити ефективність та результативність управління наявними коштами, підвищити зацікавленість місцевих органів влади у збільшенні надходжень до державного бюджету.

Одним з найефективніших способів вирішення вищеописаних проблем інвестиційної підтримки громади є співпраця з різними фондами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Clarity Project. Млинівська селищна рада Дубенського району Рівненської області. URL: <https://mlunivrada.rv.gov.ua/>
2. Khotamjon Kobulov. Modeling the processes of forming a strategy for the revenue potential of local budgets. Article History: Received: Mar 05, 2020, Accepted: June 07, 2020. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/3706-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B%D1%82%D1%8C%D0%B8-9089-1-10-20201031.pdf>
3. Kobulov K. Local budget revenues - as an important part of the profitable potential of the region electronic journal of actual problems of modern science, education and training. October, 2020-V. ISSN 2181-9750. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/3686-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%.pdf>
4. Бюджет Млинівської селищної ради. URL: https://mlunivrada.rv.gov.ua/media/uploads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_h8MwoaV.pdf
5. Воскобійник С.І. Політика органів місцевого самоврядування щодо залучення інвестицій. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2012. Вип. 1. С. 399–405.
6. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати другої хвилі. URL: http://www.slgcoe.org.ua/wp_content/uploads/2016/12/-Analitichnyi.
7. Децентралізація. Що потрібно громаді для успішного залучення інвестицій: підсумки онлайн-конференції «Фінансування та інвестиції у громадах». URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13760>
8. Європейська партія про місцеве самоврядування, ратифікована Законом України № 52/97 – ВР від 15.07.97 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

laws/show/994_036

9. Жувагіна І.О. Аналіз реалізації бюджетної децентралізації в контексті соціально-економічного розвитку країни. *Молодий вчений*. 2017. №4.4 (44.4). с. 35–39.

10. Жук П.В. Інвестиційний потенціал територіальних громад: суть поняття та питання управління. *Регіональна економіка*. 2017. № 2(84). С. 16–22.

11. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління / Т. Куценко та ін. ; за ред. Й. Малий. Київ: КНЕУ, 2019. С. 125–152.

12. Закон "Про добровільне об'єднання територіальних громад" від 14.05.2020. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

13. Закон України "Про державно-приватне партнерство". Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240417#Text>

14. Казюк Я. Зміцнення фінансової спроможності громад: власні ресурси та державна фінансова підтримка місцевого і регіонального розвитку URL: <https://www.oecd.org/regional/regionalpolicy/Financial-Capacity-of-Communities-UKR.pdf>

15. Кваша Т. К. Фіскальна децентралізація: моделі її впливу на економічний розвиток. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. 2015. № 5/5 (25). С. 70-74.

16. Козарезенко А.В. Місцеві бюджети: можливості регулювання розвитку людського потенціалу. *Фінанси України*. 2016. № 4. С. 65-82.

17. Конституція України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

18. Корець Н.В. Бюджетна децентралізація в Україні: результати

реформи та пріоритети розвитку. *Економіка. Стратегії розвитку*. 2017. № 2 (43). С. 81-88.

19. Лещук Г.В. Континуум залучення інвестицій у розвиток об'єднаних територіальних громад. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор*. Випуск 6.1-2 (56) 2019. С. 67-72.

20. Лук'яненко І.Г. Економетрика: підручник.. Київ: Товариство "Знання", КОО, 1998. 494 с.

21. Рівненська обласна рада. На Рівненщині запустили обласну веб-платформу URL <https://ror.gov.ua/>

22. Обшта А.Ф. Проблеми запровадження програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.8. С. 270-275.

23. Онищук І.М. Необхідність залучення інвестицій у місцеві бюджети з метою покращення розвитку територіальних громад. *Україна у міжнародних економічних відносинах в умовах інтеграційних процесів: стан, виклики та перспективи розвитку: збірник тез VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / за заг. ред. А.О. Линдюка, Р.Д. Федіва*. Дубляни, 2023. С.168-170.

24. Офіційний сайт Млинівської селищної громади. URL: <https://mlunivrada.rv.gov.ua/>

25. Податковий кодекс України. Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

26. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг / Г.А. Борщ та ін. Київ, 2017. 107 с.

27. Сірик З.О. Ендогенні чинники активізації використання інвестиційно-інноваційного потенціалу територіальних громад. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4. С. 125–133.

28. Соціально-економічне становище об'єднаних територіальних громад: Захід VS Центр: науково-аналітичне видання. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2019. 64 с.
29. Стратегія розвитку Рівненської області на період 2021-2023 років. URL:<https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiyarozvytku-oblasti-na-period-2021-2023-rokiv.pdf>
30. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи вирішення URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ter-8bead.pdf>
31. Чубарь О.Г. Децентралізація і фінансове забезпечення територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Економіка*. 2016. №1 (47). С. 419-426.
32. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання. *Вісник національного університету імені Тараса Шевченка*. 2004. № 69. С. 59-61.
33. Чугунов І. Я. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету. *Фінанси України*. 2015. № 5. С. 3-14.
34. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: навч. посібн. Київ: Наук. думка. 2013. 375 с.
35. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. К.: Знання, 2006. 439 с.
36. Шибасєва Н. В., Бабан Т. О. Складові децентралізації в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства, Вип. 171 «Економічні науки»*. 2016. С. 205-216.
37. Щербань О. Д. Види та методи фінансового планування на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 6. С. 23-31.

38. Якимів А. Як зробити громаду успішною? *Твоє місто*. URL:https://tvoemisto.tv/exclusive/gromady_mayut_vmity_zaroblyaty_kerivnyk_aso_tsiatsii_rad_lvivshchyny_pro_rozvytok_otg_118756.html

39. Ярошевич Н.Б. Рівень фінансової децентралізації місцевих бюджетів в Україні. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023, № 4. С. 321-333.